

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

**В.о. завідувача кафедри,
д.е.н., професор**

_____ **С.М. Халатур**

« ____ » _____ 2021 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Формування та ефективність використання оборотних активів
сільськогосподарського підприємства**

**Виконала: здобувач вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
зі спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Якимчук Ю.М.**

Керівник: проф. Добровольська О.В.

Дніпро – 2021

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Освітній ступінь магістр
Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри

_____ Світлана ХАЛАТУР

«_____» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу здобувача вищої освіти

ЯКИМЧУК ЮЛІЇ МИКОЛАЇВНИ

- 1. Тема дипломної роботи** «Формування та ефективність використання оборотних активів сільськогосподарського підприємства»
керівник роботи Добровольська Олена Володимирівна, д.е.н., професор,
затверджені наказом ДДАЕУ від 8 жовтня 2021 р. № 3181.
- 2. Строк подання здобувачем роботи** – 10 грудня 2021 року.
- 3. Вихідні дані до роботи:** річні звіти ДДС ІОБ НААН України за 2016-2020 роки, виробничо-фінансові плани.
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).** 1. Теоретичні основи формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства. 2. Аналіз формування та ефективності використання оборотних активів у ДДС ІОБ НААН України. 3. Напрями вдосконалення ефективності оборотних активів ДДС ІОБ НААН. 4. Висновки і пропозиції.
- 5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**
1. Класифікація оборотних активів. 2. Структура товарної продукції ДДС ІОБ НААН України в 2020 році. 3. Динаміка середньорічної вартості основних і оборотних фондів

ДДС ІОБ НААН України за 2016-2020 роки. 4. Показники рентабельності в динаміці та поліноміальне трендове вирівнювання ДДС ІОБ НААН України. 5. Динаміка коефіцієнтів ділової активності ДДС ІОБ НААН України. 6. Склад і структура активів ДДС ІОБ НААН України в 2016 – 2020 рр. 7. Динаміка обсягів продажу ДДС ІОБ НААН України, тис.грн. 8. Регресійна статистика. 9. Зміна величини оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України 2016-2021 рр. 10. Залежність оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті ДДС ІОБ НААН України. 11. Аналітичне вирівнювання виручки від реалізації продукції ДДС ІОБ НААН України 2012-2017 рр. 12. Оптимальне значення вартості оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітки
1.	Теоретичні основи формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства	Квітень 2021 р.	
3.	Аналіз формування та ефективності використання оборотних активів у ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	Травень 2021 р.	
5.	Напрями вдосконалення ефективності оборотних активів ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	Вересень 2021 р.	
6.	Оптимізаційна модель формування оборотних активів ДДС ІОБ НААН України	Вересень 2021 р.	
7.	Висновки і пропозиції	Жовтень 2021 р.	
8.	Оформлення роботи	Листопад 2021 р.	

Здобувач _____ Юлія ЯКИМЧУК
 (підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Олена ДОБРОВОЛЬСКА.
 (підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність, класифікація та джерела формування оборотних активів підприємства	8
1.2. Формування системи фінансового менеджменту оборотних активів сільськогосподарського підприємства	13
1.3. Методика оцінки ефективності оборотних активів сільськогосподарського підприємства	20
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ У ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	23
2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН України	23
2.2. Аналіз фінансового стану ДДС ІОБ НААН України	30
2.3. Оцінка структури та джерел формування оборотних активів підприємства	39
2.4. Ефективність використання оборотних активів підприємства	45
Висновки до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ	51
3.1. Шляхи вдосконалення оборотних активів підприємства	51
3.2. Оптимізаційна модель формування оборотних активів ДДС ІОБ НААН України	64
Висновки до розділу 3	72
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	74

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ
ДОДАТКИ

76

РЕФЕРАТ

Тема: «Формування та ефективність використання оборотних активів сільськогосподарського підприємства».

Магістерська робота: 81 сторінка, 12 рис., 24 табл., 9 додатків, 61 літературне джерело.

Об'єктом дослідження в дипломній роботі магістра є оборотні активи господарства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні, прикладні положення щодо формування та ефективності використання оборотних активів підприємства.

Метою дослідження є розгляд теоретичних основ поняття «оборотні активи», їх формування сільськогосподарському підприємстві та розробка рекомендацій щодо покращення ефективності їх використання.

АНОТАЦІЯ

ОБОРОТНІ АКТИВИ, ОБОРОТНІ КОШТИ, ДЕБИТОРИ, КРЕДИТОРИ,
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО, КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА

АННОТАЦИЯ

ОБОРОТНЫЕ АКТИВЫ, ОБОРОТНЫЕ СРЕДСТВА, ДЕБИТОРЫ,
КРЕДИТОРЫ, СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРЕДПРИЯТИЕ,
КОМПЛЕКСНАЯ ОЦЕНКА

SUMMARY

CURRENT ASSETS, RECEIVABLES, CREDITORS, AGRICULTURAL
ENTERPRISE, COMPREHENSIVE EVALUATION

ВСТУП

В умовах теперішніх реалій у переважного числа підприємств через економічні кризи та військові події на сході актуальною є дійсна нестача розмірів оборотних активів, що знижує ефективність ведення фінансово-господарської діяльності. Окрім цього, ситуація ускладнюється низькою забезпеченістю господарств виробничими оборотними активами, а також з низьким рівнем їхнього використання. Через це питання удосконалення способів фінансового менеджменту оборотних активів у аграрних підприємств залишається актуальним питанням, оскільки раціональне управління оборотними активами дозволить покращити фінансову стійкість господарства.

Серед низки заходів, що націлені покращення ефективності діяльності господарства та укріплення його фінансового стану, найважливіші позиції посідають питання виваженого формування та ефективного застосування у виробничий процес оборотних активів. Власники підприємства потребують максимальної відповідальності по підсумкам виробничо-господарської та фінансової діяльності.

Дослідженнями «численних питань щодо управління оборотними активами опікувалися українські та зарубіжні науковці, як С.В. Калабухова, О.В. Кнейслер, А.М. Ковалева, О.Р. Квасовський, О.Ю. Ніпіаліді, М.Р. Ковбасюк, І.Д. Лученок, Е.С. Стоянова, І.О. Бланк, І.Ф. Стефанів, Н.Я. Спасів, І.С. Чухно» та інші.

Метою дослідження є розгляд теоретичних основ поняття «оборотні активи», їх формування сільськогосподарському підприємстві та розробка рекомендацій щодо покращення ефективності їх використання.

Згідно з цією метою в процесі дослідження ми маємо вирішити наступні завдання:

- розкрити теоретичні основи сутності оборотних активів, їх складу та джерел формування;

- охарактеризувати формування системи фінансового менеджменту оборотних активів сільськогосподарського підприємства;
- визначитися з методиками оцінки ефективності оборотних активів сільськогосподарського підприємства;
- провести організаційно-економічну характеристику ДДС ІОБ НААН України та проаналізувати його фінансовий стан;
- проаналізувати структуру та джерела формування оборотних активів ДДС ІОБ НААН України;
- дослідити ефективність використання оборотних активів ДДС ІОБ НААН України;
- визначити шляхи удосконалення оборотних активів ДДС ІОБ НААН України;
- обчислити оптимізаційну модель формування оборотних активів ДДС ІОБ НААН України.

Об'єктом дослідження в дипломній роботі магістра є оборотні активи господарства.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні, прикладні положення щодо формування та ефективності використання оборотних активів підприємства.

Дипломницею застосовувалися методи: теоретичного порівняння, аналізу, синтезу, статистичні та графічні.

Наукова новизна в дипломній роботі полягає в застосуванні кореляційної моделі, яка дозволила обчислити оптимальну величину бажаних оборотних коштів задля досягнення ефективної діяльності підприємства та покращення її фінансових показників.

Цінність висновків полягає у визначенні оптимального значення суми оборотних коштів, яке повинне забезпечувати безперебійний виробничий процес та прибуткову діяльність ДДС ІОБ НААН України.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність, класифікація та джерела формування оборотних активів підприємства

Проаналізувавши, достатньо велику кількість економічних джерел, ми можемо зробити висновок, що більшість вчених виділяють зовсім різні підходи щодо визначення поняття та сутності оборотних коштів, але багато науковців вважають, що поняття «оборотні активи» є взаємопов'язаними із такими поняттями, як оборотний капітал та оборотні засоби.

Найпопулярніший підхід серед вчених – економістів є порівняння трьох понять «оборотний капітал», «оборотні кошти» та «оборотні активи». Наприклад, Поддєрьогін А.М. дає визначення – «...оборотний капітал (оборотні активи) – це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку» [40, с. 187].

Схожу думку має вчений Покропивний С.Ф. він визначає поняття оборотних коштів так – «...оборотні кошти – це сукупність грошових коштів підприємства, необхідних для формування й забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу» [41, с. 149].

На думку вченого Роштейна Л.О., «...оборотні кошти – це грошові кошти, що знаходяться у розпорядженні об'єднання для створення запасів сировини, матеріалів та інших матеріальних цінностей» [2, с. 61].

Згідно з Азаренковою А.М: «...оборотні кошти – це грошові ресурси, які вкладено в оборотні виробничі фонди та фонди обігу для забезпечення безперервного виробництва та реалізації виготовленої продукції, які беруть участь у виробничому процесі один раз і повністю переносять свою вартість на собівартість продукції» [6, с. 126].

Хоча таке визначення оборотних коштів не є доцільним, так як кошти підприємства вкладаються в його розвиток, вони не переносять свою вартість на виготовлену продукцію (оборотні кошти мають бути вкладені в процес виробництва з подальшою метою одержання додаткового прибутку).

Український економіст Білик М.Д. визначає: «...оборотні активи виробничого підприємства – група мобільних активів із періодом використання до одного року, що безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня їхньої ліквідності мають забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов'язаннями» [6, с. 161] .

Білик М.Д., Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. дають визначення оборотному капіталу як «...сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговує господарський процес і повністю використовується протягом одного операційного (виробничо – комерційного) циклу» [6, с. 133]. Економіст Бланк І.О.: дає подібне визначення «...оборотні (поточні) активи як сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточний господарський процес і повністю споживаються протягом одного операційного циклу» [7, с. 63].

Автори Мертон Р. і Боді З. пропонують таке визначення: «...оборотні активи – суми грошових коштів компанії та усі інші статті балансу, які протягом року передбачається перетворити в гроші» [14, с. 116].

Оборотні активи не можуть бути розглянуті лише з такого погляду, як представлено вище, це буде недоцільним, через те що статті балансу мають оборотні та необоротні кошти. Оборотні активи це набагато ширше поняття, так вони включають в себе виробничі запаси, грошові кошти, дебіторську заборгованість, готову продукцію.

Всі підходи до визначення поняття «оборотні активи», які надаються вітчизняними та зарубіжними вченими-економістами, можна звести до таких трьох ознак (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Думки вчених до визначення економічної сутності оборотних коштів

Визначення	Автори визначення
«Кошти, які авансуються у виробничі оборотні фонди та фонди обігу»	Брігхем Є.Ф., Михайленко Р.М., Поддєрьогін Г.М., Журавель Т.М., Барнгольц С.Б., Азаренкова А.М., Покропивний С.Ф
«Сукупність майнових цінностей»	Білик М.Д., Роштейн Л.О., Бланк І.О.
«Активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку) протягом одного року»	Мертон Р., Ковальов В.В., Боді З.

Відповідно з П(С)БО 2 «Баланс», «оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи дванадцятих місяців з дати балансу».

Узагальнивши все вище сказане, щодо оборотних активів, спробуємо розкрити їх визначення. Пропонуємо визначення оборотним активам: «оборотні активи – це грошові кошти, які має в своєму розпорядженні підприємство, а також це можуть бути інші активи, що вкладені у фонди обігу та виробничі фонди, які також слугують для споживання або реалізації протягом дванадцятих місяців з дати балансу, а також вони переносять свою вартість на вартість готової продукції і забезпечують безперервний виробничий процес на підприємстві, а також забезпечують реалізацію виготовленої продукції».

Це визначення в повному обсязі відображає їх економічну сутність та показує термін використання поточних активів у виробництві, вказує на оборотних активів для забезпечення безперервності виробничо – господарського процесу.

Важливо буде виділити джерела формування оборотних активів.

Джерела формування оборотних коштів можуть бути представлені, як:

– «власні джерела, до яких відносяться: цільове фінансування, нерозподілений прибуток, пайовий капітал, додатковий капітал, що вкладається, інший додатковий капітал, статутний капітал, резервний капітал;

– позичкові кошти, які включають: короткострокові кредити банків, інші довгострокові фінансові зобов'язання, поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, довгострокові кредити банків» [49, с. 136].

Варто вказати, що незважаючи на форму власності підприємства, організаційну будову й інші фактори, продовжується створення джерел оборотних активів.

Класифікація «заборгованості дебіторів за їх видами:

- заборгованості дебіторів за послуги, товари, роботу;
- заборгованості дебіторів за виданими авансами;
- заборгованості дебіторів з податку на прибуток;
- заборгованості дебіторів за розрахунками з бюджетом;
- заборгованості дебіторів по нарахованим доходам;
- заборгованості дебіторів за внутрішніми розрахунками;
- заборгованості дебіторів за іншими видами.

Заборгованість дебіторів, що припадає на розрахунки з покупцями складає 80-90%. Як бачимо, задля ефективного менеджменту цієї заборгованості дебіторів в господарствах необхідно фактично впроваджувати власну специфічну фінансову систему управління заборгованістю дебіторів, а також впровадженням кредитної політики з покупцями продукції.

Задля застосування ефективного й цільового менеджменту оборотних активів, дані активи мають бути певним чином класифіковані, як це представлено на рисунку 1.

Рис.1. Класифікація оборотних активів

Розроблено автором на основі [2;3;9;10]

Окрім цього, оборотні активи ранжують за ступенем ліквідності, відповідно до якої джерела фінансування оборотних активів поділяються на власні, позичені й залучені. На власні кошти покладають найважливішу роль щодо створення обороту активів, оскільки господарства повинні оперувати як майновою, так і оперативною самостійністю, задля рентабельного господарювання й прийнятої відповідальності за власні дії. Класифікація оборотних активів по рівню ліквідності, дозволяє впевнитися господарству, в

якій мірі на визначену дату операційного циклу, існує можливість погашення власних поточних зобов'язань.

За часів фінансової кризи в господарстві постає своєчасною класифікація оборотних активів за рівнем захищеності оборотних коштів від інфляції, а ще й за ступенем ризику інвестицій оборотних коштів. Це надасть нам зрозуміти, чи можливе існування господарства в разі ненадходження заборгованості від дебіторів чи в разі збільшення інфляційного руху.

Український вчений-економіст Чухно І.С. рекомендує класифікацію оборотних активів за терміном перебування в кругообігу: накопичені, початкові, функціональні [10].

На нашу думку, такий поділ, є актуальним, оскільки підприємство зобов'язане розуміти скільки оборотних активів було в його розпорядженні на початку діяльності, скільки брало участь впродовж операційного циклу та скільки залишилось в кінці.

Тож, для ефективного фінансового менеджменту на підприємстві оборотні активи потребують певної класифікації. Класифікація оборотних активів, яка є економічно обґрунтованою являється критерієм успішної діяльності всіх підрозділів підприємства, в першу чергу управлінського, від якого залежить проведення оперативного аналізу і прогнозування, що в підсумку має великий вплив на обґрунтованість та правильність рішень, щодо фінансового менеджменту» [18].

1.2. Формування системи фінансового менеджменту оборотних активів сільськогосподарського підприємства

Сукупність заходів, «які направлені на покращення ефективності роботи підприємства й употужнення його фінансового стану, вагоме місце посідають проблеми оптимального формування й ефективного використання оборотних активів. Прагнення підприємства потребують максимальної відповідальності за підсумками власної виробничо-господарської діяльності.

В даний час для більшості підприємств наслідком економічних кризових явищ для їхнього розвитку є нагальна нестача обсягу оборотних активів, яка відображається на ефективності ведення їхнього господарювання. Можна додати низьку забезпеченість виробничих підприємств оборотними активами, яка супроводжується низьким рівнем їх використання. Тому вдосконалення механізму фінансового менеджменту оборотних активів на сільськогосподарському підприємстві є доволі актуальним питанням, так як ефективне управління оборотними активами забезпечить фінансову стійкість підприємству.

Фінансовий менеджмент є управлінською діяльністю щодо оцінки напрямків виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства в умовах сьогодення, формування грошових потоків на підприємстві, акумуляції та витрачання капіталу і грошових потоків, які вкрай потрібні задля втілення стратегічного й тактичного векторів руху підприємства. Усе це обумовлює запровадження в основному нових сучасних видів та методик фінансової роботи, застосування новітніх механізмів фінансового ринку. Запровадження на підприємстві методик та способів фінансового менеджменту дозволяють зберегти стійкі ринкові його позиції. Порівнюючи відповідні фінансові результати, шляхом обрахунку певних фінансових показників, підприємство в змозі оцінювати ефективність своєї господарської діяльності, а також визначати частку підприємства в межах відповідного ринку, займатися стратегічним плануванням діяльності.

Цінне місце, в межах фінансового менеджменту підприємства, посідає управління власними оборотними активами, на ускладненість яких впливають такі умови, серед яких:

- зосередження об'єму оборотного капіталу, який залучається в операційний процес;
- акумуляція будь-яких активів за допомогою оборотного капіталу;
- пришвидшення обороту капіталу й гарантування стійкої платоспроможності підприємства.

Системою управління оборотними активами прийнято вважати частину генеральної фінансової стратегії підприємства, яка зводиться до формування потрібної кількості й складу оборотних активів, їх фінансування та покращення структури. Виокремимо такі головні етапи в системі управління оборотними активами підприємства [10, с. 360]:

1. Оцінка оборотних активів підприємства за попередній період;
2. Пошук принципово-нових підходів до утворення оборотних активів підприємства;
3. Пошук більш раціонального обсягу оборотних активів;
4. Раціоналізація співставлення усталених та змінних часток оборотних активів;
5. Встановлення запланованої ліквідності оборотних активів;
6. Гарантування зростання рентабельності оборотних активів;
7. Встановлення мінімальних втрачань оборотних активів у ході їхнього використання;
8. Віділення принципів, які обумовлюють фінансування певних різновидів оборотних активів;
9. Раціоналізація структури джерел фінансування оборотних активів.

Маємо наголосити на тому, що важливого впливу на фінансовий менеджмент оборотних активів завдає система нормативів, яка впроваджена в діяльність підприємств аграрного сектора.

Визначальними нормативами є:

- норматив власних оборотних активів господарства;
- сукупність нормативів оборотності головних видів оборотних активів та тривалості операційного циклу загалом;
- сукупність коефіцієнтів ліквідності оборотних активів;
- нормативне співставлення визначених джерел фінансування оборотних активів тощо.

Здійснення фінансово-економічного оцінювання ефективності фінансового менеджменту оборотних активів уможлиблюється за рахунок

визначеної стабільної системи показників-індикаторів, що констатують та надають характеристику стану оборотних активів господарства.

Стабільну систему показників (ССП) вважаємо в наш час найпоширенішою системою управління продуктивністю господарства, тому що презентує оцінювання діяльності підприємства з позицій фінансових та не фінансових індикаторів враховуючи причинно-наслідкові зв'язки поміж підсумковими показниками та першорядними факторами, уможливорює оцінювання ефективності обраної стратегії, отримання інформації щодо комплексного стану господарства у певний момент часу, виявлення недоліків діяльності господарства й отримання оперативного реагування щодо впливу негативних чинників.

Визначальними умовами процесу формування системи ефективності фінансового менеджменту оборотних активів підприємств аграрного комплексу мають бути наступні: елементарність проведення, своєчасність розрахунків та раціональність підібраних показників-індикаторів.

На наш погляд, важливими шляхами побудови ефективної системи фінансового менеджменту оборотних активів підприємств аграрного комплексу є:

- пришвидшення оборотності оборотних активів;
- раціональний підхід до вибору постачальників й удосконалення системи постачання;
- запровадження сучасних технологій й підвищення ефективності праці; – встановлення оптимального збуту продукції;
- використання ефективної кредитної політики;
- створення такого об'єму й структури запасів, які б підтримували безперервність та стійкість виробничо-господарського процесу за мінімальних затрат щодо збереження запасів;
- раціоналізація об'єму заборгованості дебіторів, платежів та обчислення оптимальних залишків грошових коштів, укладання бюджетів

поденних надходжень й витрат;

– запровадження оптимальної політики щодо фінансування оборотних активів.

Зауважимо, що окремим видам оборотних активів притаманна безліч відмінних рис щодо цілей та характеру їх використання. На тих підприємствах, де великий обсяг використання оборотних активів, запроваджується система фінансового менеджменту нарізно для кожного виду:

- запасів товарно-матеріальних цінностей;
- заборгованості дебіторів;
- грошових активів й прирівняних та короткотермінових фінансових вкладень як форми непостійного споживання невитраченого залишку грошових активів.

Вважаємо за доцільне розглянути кожен окремо.

1. Ефективний фінансовий менеджмент запасів має на меті зменшення тривалості виробничого й операційного циклів, виділення із поточного господарського обороту частки фінансових засобів, шляхом реінвестування вивільнених активів в інші активи, зменшення поточних витрат щодо їхнього збереження.

Система управління запасами – це виокремлена частка сукупної системи управління оборотними активами господарства, яка має вплив на оптимізацію спільного розміру та структури запасів товарно-матеріальних цінностей, з одного боку, а з іншого, забезпечує мінімізацію витрат на їхнє догляд та здійснення ефективного контролю за їхнім рухом.

До етапів фінансового менеджменту запасів належать:

- 1) оцінювання запасів за минулі періоди;
- 2) раціоналізація розмірів важливих категорій поточних запасів;
- 3) формулювання мети акумулювання запасів;
- 4) раціоналізація тієї категорії запасів, що відносять до оборотних активів;

- 5) впровадження ефективних методів контролю руху запасів в господарстві;
- б) правдиве відображення вартості запасів господарства за допомогою фінансового обліку за умов інфляції.

Під час фінансово-господарської діяльності підприємства аграрного сектору потребують здійснення розрахунків з дебіторами, контрагентами за угодами, з бюджетними організаціями, з податківцями. Нерідко відвантаживши власну продукцію, господарство, часто-густо, кредитує покупців, ніж отримує гроші водночас.

Як бачимо, з часу відвантаження продукції до часу зарахування коштів на поточний рахунок, грошові кошти господарства «заморожені», як заборгованість дебіторів.

Звідси походить найважливіше завдання фінансового менеджменту – це скерований ефективний менеджмент дебіторської заборгованості, який фокусується задля оптимізації сукупного її обсягу й убезпечення вчасної сплати заборгованості.

Фінансовий менеджмент заборгованості дебеторів господарства проходить такі етапи:

1. Оцінювання заборгованості дебеторів господарства за попередній період.
2. Створення умов кредитної політики належно до покупців продукції.
3. Окреслення певного обсягу фінансових засобів, які «резервуються» у заборгованість дебіторів за товарним (комерційним) та споживчим кредитами.
4. Створення порядку кредитних умов.
5. Затвердження стандартів оцінювання покупців й класифікування умов одержання кредиту.
6. Формування шляхів сплати заборгованості дебіторів.
7. Впровадження у господарство новітніх відів рефінансування заборгованості дебеторів.

8. Винайдення ефективних методів контролювання руху й вчасного погашення заборгованості від дебеторів.

У складі сукупної політики управління оборотними активами господарства виокремлюють частку політики фінансового менеджменту грошових активів. Фінансовий менеджмент грошових активів слугує задля оптимізації загального обсягу їх залишку, також для підтримання стійкої платоспроможності та для найефективнішого використання в ході акумулювання.

Фінансовий менеджмент грошових активів господарства проходить наступні етапи:

1. Оцінювання грошових активів господарства за попередній період.
2. Раціоналізація усередненого залишку грошових активів господарства.
3. Класифікація усередненого залишку грошових активів в національній й іноземній валютах.
4. Пошук ефективних методів корегування усередненого залишку грошових активів.
5. Досягнення рентабельного застосування тимчасового залишку грошових активів.
6. Винайдення ефективних форм контролю грошових активів господарства.

Отже, для ефективного фінансового менеджменту на підприємстві оборотні активи потребують певної класифікації. Класифікація оборотних активів, яка є економічно обґрунтованою являється критерієм успішної діяльності всіх підрозділів підприємства, в першу чергу управлінського, від якого залежить проведення оперативного аналізу і прогнозування, що в підсумку має великий вплив на обґрунтованість та правильність рішень, щодо фінансового менеджменту.

Усе вище представлене доводить, що система фінансового менеджменту оборотних активів господарств аграрного сектору економіки

являє співдіяння об'єкта та суб'єкта фінансового менеджменту, в яких втілено функції управління, а окрім цього впровадяться методи, важелі фінансово-економічних засобів дослідження, взаємоув'язаних механізмів формування й використання оборотних активів та джерел їх фінансування за розміром, структурою, враховуючи щоденний вплив на них багатьох факторів ендогенного (внутрішнього) і екзогенного (зовнішнього) середовища» [18].

1.3. Методика оцінки ефективності оборотних активів сільськогосподарського підприємства

Оцінювання оборотних активів здійснюють шляхом аналізу ф. 1 «Баланс», ф. 2 «Звіт про фінансові результати».

Для «характеристики ефективності використання оборотних коштів на підприємствах використовуються різноманітні показники, найважливішим з яких є швидкість обертання. Даний показник обчислюється в днях і характеризується періодом, за який оборотні кошти підприємства здійснюють один оборот, тобто проходять всі стадії кругообороту на підприємстві» [36, с. 107-108]:

1. «Оборотність у днях (Од) – час повного кругообігу оборотних коштів.

Визначається за формулою:

$$Од = (СЗ * Д) / Р \quad (1.1)$$

де Д – кількість днів у періоді, що аналізується;

Р – виручка від реалізації;

СЗ – середній залишок оборотних коштів.

2. Для характеристики ефективності використання оборотних коштів використовується коефіцієнт обертання, що визначається за формулою» [36, с. 107-108].

Він «визначається за формулою:

$$Ко = Р / СЗ \quad (1.2)$$

де Р – виручка від реалізації;

K_o – коефіцієнт оборотності;

$CЗ$ – середній залишок оборотних коштів за період, що аналізується.

3. Тривалість одного обороту в днях (T_o) – визначається за формулою:

$$T_o = D/O_d \quad (1.3)$$

де T_o – тривалість одного обороту в днях;

D – кількість днів періоду, що аналізується (90, 360);

O_d – оборотність оборотних коштів у днях.

4. Коефіцієнт завантаження оборотних коштів є оберненим до коефіцієнта обертання показником і визначається за формулою:

$$K_z = CЗ/P \times 100 \quad (1.4)$$

де K_z – коефіцієнт завантаження коштів в обороті;

P – виручка від реалізації продукції, грн.;

$CЗ$ – середній залишок оборотних коштів, грн.

Методика аналізу та оцінки оборотності оборотних коштів зводиться до порівняння показників оборотності оборотних коштів підприємства за звітний період з аналогічними показниками за минулий звітний період» [].

Аналіз оборотності оборотних коштів сприяє визначенню величини грошей, які утримали з обігу за рахунок підвищення їх оборотності або за рахунок додатково повернутих в цей обіг коштів після уповільнення оборотності. В даному випадку обчислюють різницю між оборотністю в днях, яку множать на одnodенний виторг.

Гарне майнове й фінансове становище господарству обумовлює в тому числі і ефективність використання оборотних активів.

Обчислення коефіцієнтів оборотності потрібно рахувати не тільки у звітному році, але й у звітному місяці, кварталі. Це надасть можливість варіювати мінливими показниками ділової активності у визначеній перспективі.

Висновки до розділу 1

1. Перший розділ присвячений теоретичним основам формування оборотних активів сільськогосподарського підприємства. Було виявлено, що поняттю «оборотні активи» приділено багато уваги як вітчизняними так і зарубіжними вченими. З наданих цими вченими визначень можна підсумувати, що оборотні активи – це грошові кошти, які має в своєму розпорядженні підприємство, а також це можуть бути інші активи, що вкладені у фонди обігу та виробничі фонди, які також використовуються для споживання або реалізації протягом дванадцятьох місяців з дати балансу, а також вони переносять повністю свою вартість на вартість готової продукції і забезпечують безперервний виробничий процес на підприємстві.

2. Ми намагалися узагальнити, що менеджмент оборотних активів є часткою фінансової стратегії підприємства цілком. Вона передбачає формування потрібного об'єму та складу оборотних активів, їхнього фінансування та раціональної структури. Ми впевнені, щоб надати назву ефективній системі необхідно по-перше створити потрібний фінансовий менеджмент на підприємстві, у функції якого б входили оборотні активи за видами, а саме система управління запасами, заборгованістю дебіторів та грошовими активами.

3. Пропонуємо відповідно до теоретичного визначення впроваджувати і формалізовані, і неформалізовані методи задля процесу оцінювання та аналізу оборотних активів. Суть методики оцінювання й проведення аналізу оборотності оборотних коштів є порівняння величин оборотності оборотних коштів господарства на визначену дату з такими ж величинами за минулі дати. Завдяки цьому господарство може виявити тенденції поліпшення чи погіршення.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ У ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ

2.1. Організаційно-економічна характеристика ДДС ІОБ НААН України

Дніпропетровська дослідна станція інституту овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук України Дніпровського району Дніпропетровської (далі – ДДС ІОБ НААН України) області є дослідним господарством Дніпровського державного аграрно-економічного університету. Підприємство має юридичну адресу – Дніпропетровська обл., Дніпровський р-н., селище Олександрівка, вул., Опитна, буд. 1.

Вищим органом управління ДДС ІОБ НААН України, згідно з (п. 12.1. Статуту) є Національна академія аграрних наук України.

Основний вид діяльності ДДС ІОБ НААН України - 72.19 «Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук».

Однією з особливостей сільськогосподарського підприємства є те, що є земля є основним та визначальним фактором виробництва.

Виходячи з цього характеризувати підприємства почнемо з розгляду складу та структури сільськогосподарських угідь підприємства в динаміці (таблиця 2.1).

Проаналізувавши таблицю 2.1 «Структура земельних угідь ДДС ІОБ НААН України» можна сказати, що кількість земельних угідь в господарстві зменшується. Кількість сільськогосподарських угідь в 2020 році, відносно 2016 року зменшилась на 9,74 % або на 214 га. Це пов'язане з закінченням строку договору оренди земельних ділянок.

Дослідження складу та структури товарної продукції підприємства (Додаток А) показало, що на підприємстві вартість товарної продукції підприємства у виробництві збільшилась на 52%. Збільшилось виробництво

як в рослинництві так і в тваринництві, такі види культур, як пшениця на 31,6%, вирощування соняшника в порівнянні з 2020 роком до 2016 року зросло на 59,2%, але за досліджуваний період підприємство перестало вирощувати гречку та жито, а обсяги виробництва кукурудзи зменшились на 17,3%. За розрахованими даними помітним є те, що значно збільшилась вартість реалізованої продукції в тваринництві від відгодівлі свиней на 152,2% та від продажу молока на 46,5%, ВРХ на 101,6%. Це зумовлене тим, що підприємство має оптові канали реалізації продукції скотарства і свинарства. Тобто, підприємство за 2016-2020 роки значно набирає обертів в виробництві сільськогосподарської продукції, що свідчить про позитивну тенденцію та стійке фінансове становище підприємства.

Таблиця 2.1

Склад, структура земельних угідь ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відношення 2020 р. до 2016 р., %
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Загальна зем. площа	2198	100	2203	100	1977	100	1977	100	1984	100	90,26
в т.ч с/г угідь:	2198	100	2203	100	1977	100	1977	100	1984	100	90,26
з них ріллі	2198	100	2203	100	1977	100	1977	100	1984	100	90,26
Приходить ся на 1 робітника	21,1	-	16,89	-	18,20	-	17	-	17,40	-	82,46
-с.-г. угідь	21,1	-	16,89	-	18,20	-	17	-	17,40	-	82,46
- ріллі	21,1	-	16,89	-	18,20	-	17	-	17,40	-	82,46

Головною галуззю в господарстві можна вважати рослинництво, але щоб це перевірити треба розрахувати рівень спеціалізації на підприємстві.

Для розрахунку рівня спеціалізації (K_c) застосовують формулу:

$$K_c = 100 / \sum p^*(2i-1), \quad (2.1)$$

де p – процентна величина певної галузі чи будь-якого продукту (продукції) у загальній сумі товарної продукції господарства, %;

i – номер по порядку продукту в ранжованому рядку за їхньою відсотковою величиною, починаючи з найбільшої відсоткової величини.

Якщо коефіцієнт спеціалізації до 0,20 відмічаємо низький рівень спеціалізації, 0,20-0,40 – середній, 0,41-0,60 – високий, вище 0,60 – поглиблений рівень спеціалізації.

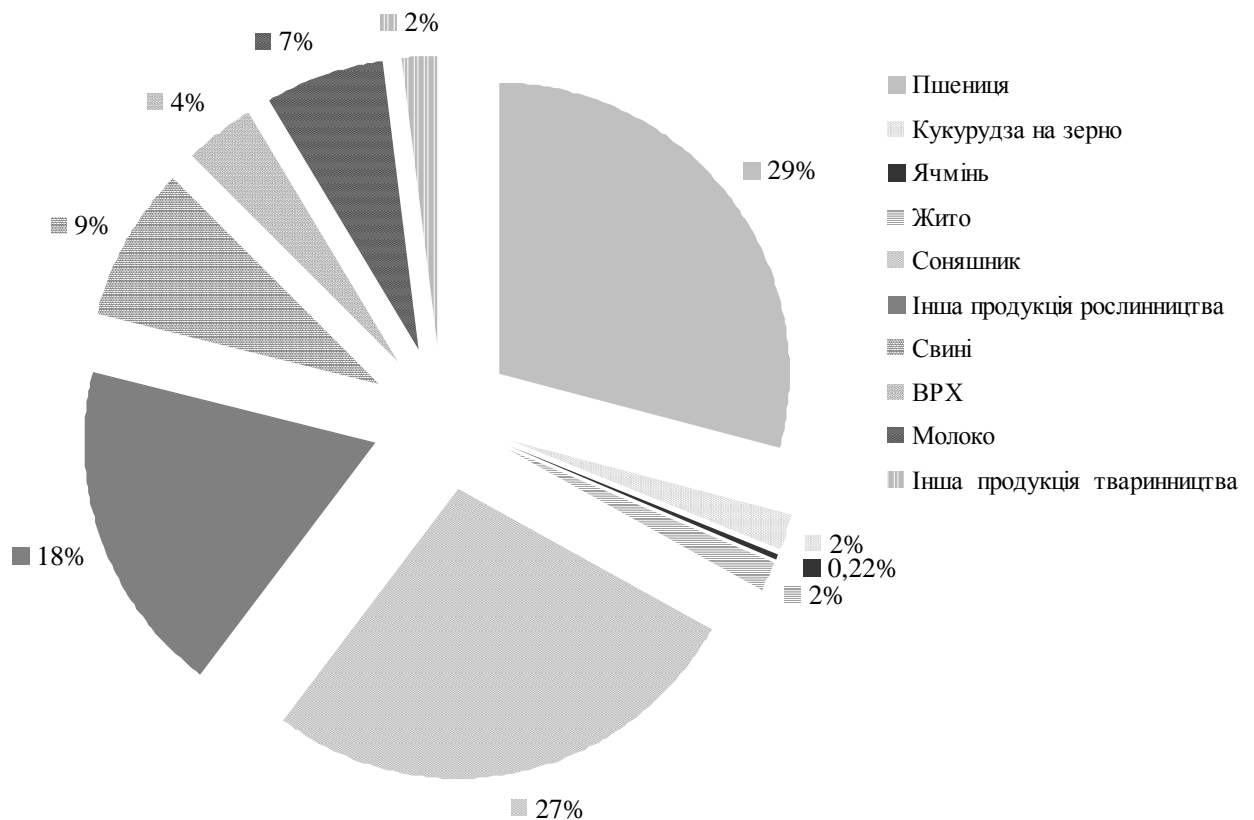

Рис. 2.1. Структура товарної продукції ДДС ІОБ НААН України в 2020 році

$$K = 100 / (21,6 * 1) + (17,5 * 3) + (0,68 * 5) + (25,2 * 7) + (1,8 * 9) + (17,2 * 11) + (4,5 * 13) + (1,3 * 13) + (7,9 * 15) + (1,6 * 19) = 0,142 \text{ – коефіцієнт спеціалізації за 2016 рік;}$$

$K=100/(25,1*1)+(14,9*3)+(3,9*5)+(2,5*7)+(10*9)+(26,1*11)+(5,6*13)+(0,93*13)+(8,2*15)+(1,6*19) = 0,135$ – коефіцієнт спеціалізації за 2017 рік;

$K=100/(19*1)+(7,3*3)+(6,4*5)+(1,65*7)+(28,1*9)+(22*11)+(4,6*13)+(1,2*13)+(7,6*15)+(1,42*19) = 0,122$ – коефіцієнт спеціалізації за 2018 рік;

$K=100/(29,7*1)+(2*3)+(0,22*5)+(1,83*7)+(27,9*9)+(18,8*11)+(7*13)+(3,7*13)+(6,9*15)+(2,02*19) = 0,127$ – коефіцієнт спеціалізації за 2019 рік;

$K=100/(23,3*1)+(12*3)+(6,3*5)+(1,7*7)+(33*9)+(23,7*11)+(7,5*13)+(1,72*13)+(7,6*15)+(2,5*19) = 0,106$ – коефіцієнт спеціалізації за 2020 рік.

Таблиця 2.2

Ранжирований ряд питомої ваги окремих видів продукції

ДДС ІОБ НААН України,%

Рік	1	3	5	7	9	11	13	15	17	19
2016	21,6	17,5	0,68	25,2	1,8	17,2	4,5	1,3	7,9	1,6
2017	25,1	14,9	3,9	2,5	10	26,1	5,6	0,93	8,2	1,6
2018	19	7,3	6,4	1,65	28,1	22	4,6	1,2	7,6	1,42
2019	29,7	2	0,22	1,83	27,9	18,8	7	3,7	6,9	2,02
2020	23,3	12,0	6,3	1,7	33,0	23,7	7,5	1,72	7,64	2,5

Можна зробити висновок, що сільськогосподарське підприємство ДДС ІОБ НААН України має коефіцієнт спеціалізації в 2020 році – 0,106, що свідчить про низький рівень спеціалізації. Підприємство спеціалізується на галузі рослинництва (80,3%), а також виробляє товарну продукцію галузі тваринництва (19,4%).

Аналізуючи динаміку основних і оборотних засобів, яка представлена в таблиці 2.3 можемо зробити висновок, що середньорічна вартість основних фондів зростає в 2020 році в порівнянні з 2016 роком, але зменшилась в 2016 році на 11,2%.

Разом з тим, в досліджуваному періоді зросла середньорічна вартість оборотних фондів на 170,6%. Фондоозброєність праці зменшилась в підприємстві на 1,6% за досліджувані роки, що пов'язане з залученням до виробництва нових працівників. На підприємстві змінилась вартість оборотних фондів в розрахунку на 100 га, яка має тенденцію до збільшення на 170,6%.

Таблиця 2.3

Необоротні та оборотні активи, рівень забезпеченості та ефективності їх використання в ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р., %
Середньорічна вартість основних фондів, тис.,грн.	11495	11859,5	11004	10184,5	10215	88,8
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис.,грн.	36480	35852	58956,5	77021	98740	270,6
Фондозабезпеченість в розрахунку на 100 га с.г. угідь, тис.грн	523	539,5	556,6	515,1	514,8	98,4
Фондоозброєність праці в розрахунку на 1 середнього працівника, тис.грн	110,5	98	94	84,7	89,6	81,0
Фондовіддача в розрахунку на 100 грн. основних фондів, грн.	185	266,7	325,1	325,3	447,5	241,0
Фондомісткість 100 грн валової продукції, грн.	54	37,5	31	24,2	21,5	39,8
Вартість оборотних фондів в розрахунку на 100 га с.г. угідь, тис. грн.	1659,6	1631,1	2682,3	4442,3	4976,8	299,8

Збільшилась фондовіддача в 2020 році до 2016 року на 141 %. Ця ситуація показує ефективність використання необоротних активів й

наголошує, що на кожну гривню необоротних активів вироблено або отримано певну суму послуг чи товарів. На досліджуваному підприємстві є тенденція до збільшення, а також присутня висхідна динаміка показника, збільшення якого веде до збільшення випуску продукції на 1 грн вкладених коштів, а також веде до росту прибутку.

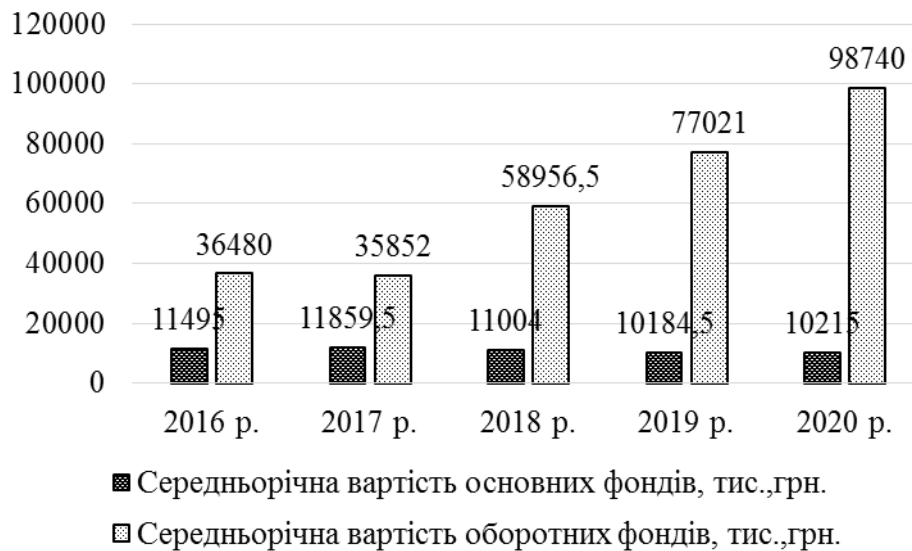

Рис. 2.2. Динаміка середньорічної вартості основних і оборотних фондів ДДС ІОБ НААН України за 2016-2020 роки

Досліджуючи динаміку трудових ресурсів та ефективність їх використання в ДДС ІОБ НААН України (Додаток Б) можна зробити висновок, що чисельність працівників в господарстві то зменшується то збільшується. В 2020 році порівняно з 2016 роком чисельність робітників збільшилась на 10 чоловік. Затрати праці в 2020 році порівняно з 2016 роком збільшились на 10%. Зі збільшенням величини валової продукції загалом по підприємству на 311%, відбулося зростання загальної річної продуктивності праці на підприємстві на 268%. Також зросли прямі затрати праці на 8%, погодинна продуктивність зросла на 51,7%, що означає, що на підприємстві відбулось підвищення випуску продукції за одиницю робочого часу.

Аналізуючи таблицю 2.4, можна зробити висновок, що в 2020 році

зросла урожайність зернових та бобових на 48,3%, зросла урожайність соняшника на 496,1%. В звітному році рентабельність склала 76,3 %, тобто підприємство одержало на кожну гривню витрат по 0,76 грн, прибутку.

Також зріс рівень рентабельності виробництва на підприємстві, якщо в 2016 році він складав 48,4%, то в 2016 році він складає – 76,3%, що свідчить про ефективну роботу господарства.

Таблиця 2.4

Основні показники виробничо-господарської діяльності
ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016р., %
Приходиться на 100 с.-г. угідь, тис. грн. основних фондів	522,9	538,3	556,6	515,1	534,2	102,3
Вироблено валової продукції в співставних цінах, тис. грн в розрахунку на: 100 га с.-г. угідь 1 грн. основних фондів 1 середньорічного робітника	366,3	788,1	508,1	1676,1	3887,1	1061,3
	0,70	1,46	0,91	3,25	7,27	1038,5
	77,4	143,4	85,8	285,6	646,4	835,1
Урожайність, ц/га зернових і зернобобових соняшника	32,9	42,6	30,6	37,9	48,8	148,3
	5,2	6,5	5,6	71,8	31	596,1
Рівень рентабельності, %	46,3	47,9	62,5	51,8	74,3	160,48

Підсумовуючи характеристики організаційно-господарської діяльності підприємства можна сказати, що 2020 рік був найбільш урожайним, про що свідчить показник урожайності зернобобових та зернових культур.

Підприємство спеціалізується на галузі рослинництва (80,3%), а також виробляє товарну продукцію галузі тваринництва (19,4%).

Збільшилось виробництво як в рослинництві так і в тваринництві, такі види культур, як пшениця на 31,6%, вирощування соняшника в порівнянні з 2020 роком до 2016 року зросло на 59,2%, але також за досліджуваний період підприємство перестало вирощувати гречку та жито, а обсяги виробництва кукурудзи зменшились. Рентабельність підприємства зросла на 23,6 відсоткових пунктів в 2020 році порівняно з 2016 роком.

2.2. Аналіз фінансового стану ДДС ІОБ НААН України

Відповідно до закону «Про підприємство» метою створення бкд-якого підприємства є отримання прибутку, а звідси і ефективне використання майна та визнання майнового потенціалу. Джерелами формування майна сільськогосподарського підприємства вважаємо власні та позикові кошти не зважаючи на форму власності та організаційно-правову форму. Використання аналізу динаміки складу та питомої ваги майна дозволяє визначати величину приросту абсолютного та відносного як майна загалом, так і за окремими його видами.

Для оцінки майнового стану підприємства існує усталений комплекс показників, які допомагають вникнути в структуру його активів.

Аналізуючи динаміку майнового стану в таблиці 2.5 надходить висновок про те, що відсоток оборотних виробничих фондів зріс на 98,3% в 2020 році в порівнянні з 2016 роком, що вважаємо досягненням для ДДС ІОБ НААН України особливо в умовах інфляції. Відбулось зменшення відсотку основних засобів в активах на 50,3%, яerez зростаючі обсяги продажів виробленої продукції підприємства. Відсоток зношення основних засобів господарства зріс на 78,8% порівняно з 2016 роком. Відсоток, розкриваючий мобільність активів підвищився на 163%. Це є позитивна тенденція, яка показує змогу швидкого переведення активів у ліквідні кошти.

Таблиця 2.5

Динаміка майнового стану ДДС ІОБ НААН України

Показники	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Відношення 2016 р. до 2012р., %
Частка оборотних виробничих фондів	0,1011	0,0576	0,0516	0,0778	0,2005	198,3
Частка основних засобів в активах	0,1705	0,1110	0,0676	0,0380	0,0865	50,7
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,2131	0,2725	0,3320	0,3807	0,3811	178,8
Коефіцієнт оновлення основних засобів	1,5218	1,2049	0,0380	0,6549	1,9266	126,6
Частка оборотних виробничих активів	0,0750	0,0455	0,0508	0,0685	0,1794	239,2
Частка оборотних виробничих фондів в обігових коштах	0,1009	0,0569	0,0776	0,0601	0,2005	198,7
Коефіцієнт мобільності активів	2,8922	4,0022	5,4360	7,4910	8,4781	263,1

Надалі проаналізуємо показники рентабельності ДДС ІОБ НААН України в динаміці (табл. 2.6).

Звертати увагу керівництва підприємства на структуру доходів, знаходити взаємозв'язок прибутку господарства з показниками його рентабельності в динаміці має колосальне значення для управління.

Окрім цього потрібно контролювати взаємопов'язаність прибутку підприємства з факторами, які його формують, задля практичної орієнтації управлінців в даних питаннях.

Відповідно до обчислень показників рентабельності в таблиці 2.6

бачимо, що в темнін 2016-2020 років рентабельність активів від прибутку від поточної діяльності зменшиласт на -0,0154 відсоткових пункти. Коефіцієнт рентабельності капіталу (або його активів) по чистому прибутку покращився на 0,2056 в.п.

Таблиця 2.6

Показники рентабельності ДДС ІОБ НААН України в динаміці, %

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. до 2016 р., +/- в.п.
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	0,1801	0,1613	0,1823	0,0144	0,1647	-0,0154
Рентабельність капіталу(активів) за чистим прибутком	0,1813	0,1642	0,1871	0,0146	0,3869	0,2056
Рентабельність власного капіталу	0,1907	0,1771	0,2022	0,0182	0,5001	0,3094
Рентабельність виробничих фондів	2,2014	1,4256	2,4521	0,1245	1,4557	-0,7457
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	0,2323	0,2412	0,3251	0,2481	0,3333	0,101
Рентабельність реалізації продукції за прибутком від операційної діяльності	0,3804	0,3301	0,4221	0,3361	0,4256	0,0452
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутками	0,3813	0,3332	0,4163	0,3381	0,4255	0,0442
Коефіцієнт реінвестування	4,7002	6,6243	4,6321	5,0268	4,4789	-0,2213
Період окупності власного капіталу, дн.	20	20	5	7	6	-14
Період окупності капіталу, дн.	8	5	7	8	6	-2

За досліджуваний період у господарства уявно покращився коефіцієнт

рентабельності за власним капіталом підприємства, в 2020 році – 0,5001, це збільшення на 0,3094 в.п., ніж в порівняному до нього 2016 році.

Відобразимо графічно аналітичне вирівнювання показників рентабельності ДДС ІОБ НААН України за 2016-2020 роки (рис. 2.3)

З рисунку 2.3 видно, що поліноміальний тренд рентабельності має вигляд $Y = 4,0333 * x^4 - 46,717 x^3 + 185,97 * x^2 - 289,78 * x + 192,8$

При цьому коефіцієнт детермінації складає $R^2 = 1$, що вказує на пропорційну залежність дослідженого показника.

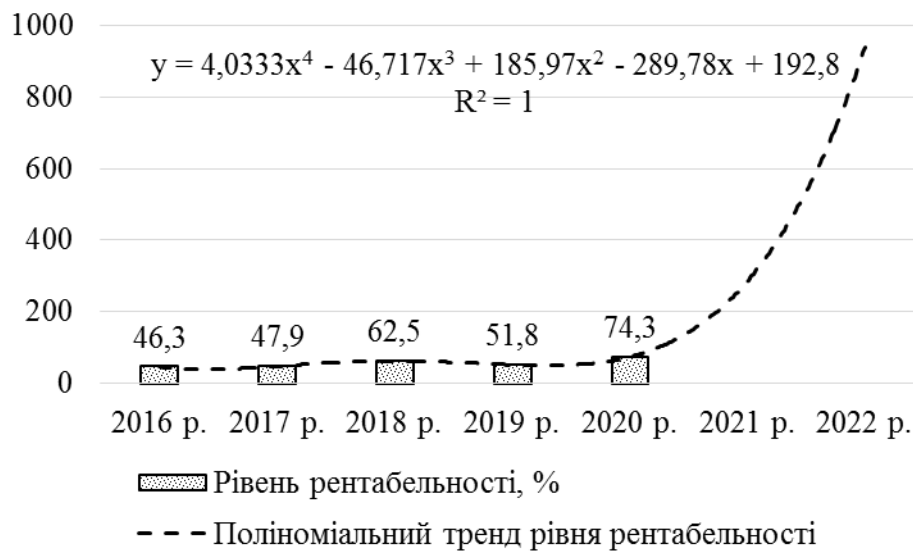

Рис. 2.3. Показники рентабельності в динаміці та поліноміальне трендове вирівнювання ДДС ІОБ НААН України

Розрахуємо прогнозні значення розміру дебіторської заборгованості ТОВ «Агро-Овен» на 20201 і 2022 роки:

$$2021 \text{ р.} = 4,0333 * 1296 - 46,717 * 216 + 185,97 * 36 - 289,78 * 6 + 192,8 = 290,10 \%$$

$$2022 \text{ р.} = 4,0333 * 2401 - 46,717 * 343 + 185,97 * 49 - 289,78 * 7 + 192,8 = 942,45 \%$$

Отже, рівняння поліноміального тренду рівня рентабельності свідчить про поступове збільшення рівня рентабельності на наступні два роки, з

максимальною прогнозованою ймовірністю 100 %. Отже, прогнозні значення рентабельності становитимуть 290,10 % в 2021 році і 942,45 % в 2022 році.

Трендовий аналіз рентабельності ДДС ІОБ НААН України показав, що прогнозований прибуток даного підприємства зростатиме в майбутньому, тобто є позитивним в фінансовій діяльності господарства.

Підприємство має усі передумови для отримання прибутку та залишатися рентабельним, оскільки витрати виробництва перекриваються виторгом від продажу продукції та лишаються кошти для нормального функціонування підприємства.

Перейдемо до аналізу фінансової стійкості та стабільності підприємства ДДС ІОБ НААН України. Від розрахованих показників фінансової стійкості залежить чи буде підприємство прибутковим чи ні, а також чи будуть інвестовані кошти в підприємство. При підвищенні стійкості підприємства, підвищується його незалежність від несподіванок ринкової кон'юнктури та зменшується ймовірність ризику банкрутства.

Відповідно до показника можна назвати такі Розрізняють наступні типи фінансової стійкості господарства в залежності від планування запасів та витрат за власні чи позичені кошти:

- 1) фінансовий стан є нормально стійким;
- 2) фінансовий стан є нестійким;
- 3) фінансовий стан є кризовим;
- 4) фінансова стійкість є абсолютною.

Дослідження тенденцій фінансової стійкості ДДС ІОБ НААН України представлено в додатку Г.

Після розрахунку коефіцієнтів фінансової стійкості ДДС ІОБ НААН України прямує висновок, що розмір власних обігових коштів підприємства збільшився в 2020 році в порівнянні з 2016 роком на 136,4%. Відсоток забезпеченості власними оборотними коштами займає оптимальне значення, а це не менше 0,1, а в господарстві він складає: 2016 рік - 0,89; 2017 рік –

0,88; 2018 рік – 0,92; 2019 рік – 0,74, 2020 – 0,75, тобто наяву тенденція до збільшення, тв підтверджує добрий фінансовий стан господарства.

Маневреність робочого капіталу зменшувалась на підприємстві: 19,3%, що є позитивною тенденцією, тобто підприємство залишається платоспроможним. Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів за досліджуваний період збільшився, що є ознакою позитивних змін. Коефіцієнт фінансової залежності знаходиться в межах оптимального значення, $K_{фз} \geq 0,5$: в 2016 році – 1,08; в 2017 і 2018 році – 1; 2019 році – 1,33, 2020 році – 1,29. Його значення збільшилось на 19,6% це означає, що власники використовують зовнішні (позикові) кошти для фінансування підприємства. Коефіцієнт фінансової незалежності або автономії знаходиться у межах нормативного значення, тобто в звітному році становить 0,77, що менше на 15,9% ніж в 2016 році. Це означає, що більша частка майна підприємства профінансована за рахунок власних коштів. Коефіцієнт фінансування варіює в діапазоні нормативних показників. Підходимо до висновку, що у господарства нормальний прибутковий фінансовий стан, а це підтверджує, що вироблені запаси та витрати, що пов'язані з ними, покриваються власними оборотними коштами й за рахунок довгострокових позикових джерел.

Погодимось з тим, що комплексний аналіз фінансового стану господарства обіймає досить велику чисельність конкретних показників, що всеосяжно описують та прораховують фінансове положення підприємства.

Показниками й впливовими факторами нормального фінансового стану підприємства ми вважаємо такі: непохитна платоспроможність, раціональне скористання капіталом, доречний механізм розрахунків, присутність стабільних фінансових ресурсів. Показниками й впливовими факторами незадовільного фінансового стану вважаємо: нераціональне вкладення коштів, недостатня забезпеченість власними оборотними коштами, існування числених заборгованостей по платежам, неналагодженість виробництва.

Спробуємо проаналізувати ділову активність підприємства ДДС ІОБ НААН України. Скорочення періодів операційних та фінансових циклів, ефективне розпорядження майном, максимальна прибутковість, зайняття конкурентних позицій виробленого продуктового асортименту, вихід на нові ринки збуту вважаємо головними чинниками до підвищення ділової активності господарства.

Дослідження ділової активності ДДС ІОБ НААН України представлено в додатку В.

Підсумувавши, показники ділової активності ДДС ІОБ НААН України можна зробити висновок, що зменшився коефіцієнт трансформації на 4,1%, Якщо в 2016 році він складав 0,40, то в 2020 році – 0,38, можна сказати, що через інфляційні процеси в економіці він незначно зменшився, що не несе загрози фінансовому стану підприємства. Коефіцієнт оборотності обігових коштів зменшився на 20,4%, що призвело до збільшення періоду одного обороту обігових коштів на 178 днів, на 27%. Зменшення оборотності запасів на 7% , свідчить про зниження оборотів коштів, які інвестовані у ці запаси. Термін одного обороту запасів зайняв незмінну позицію. Термін погашення дебіторської заборгованості зменшився на 13 днів, що свідчить про те, що дебітори вчасно розраховуються з підприємством. Термін погашення кредиторської заборгованості зменшився 21 днів, що свідчить про кредитоспроможність ДДС ІОБ НААН України. Питома вага оборотності власного капіталу в 2020 році збільшився на 27,4%, що показує позитивні зрушення у підприємства.

Найважливішим показником фінансового стану підприємства є ліквідність, тож проведемо аналіз показників ліквідності та платоспроможності підприємства. Сутність цього економічного інструменту полягає в тому, що наскільки підприємство має можливості найшвидкіше розплатитися по власним зобов'язанням використавши майна, яке в нього на балансі. Усі активи підприємства залежать від ступеня ліквідності, умовно які можна поділити на чотири групи (A1, A2, A3, A4). Пасиви в балансі

групується по мірі зростання строків погашення зобов'язань на (П1, П2, П3, П4). Оптимальне співвідношення для нормальної ліквідності повинно відповідати наступним значенням: $A1 \geq П1$, $A2 \geq П2$, $A3 \geq П3$, $A4 \leq П4$.

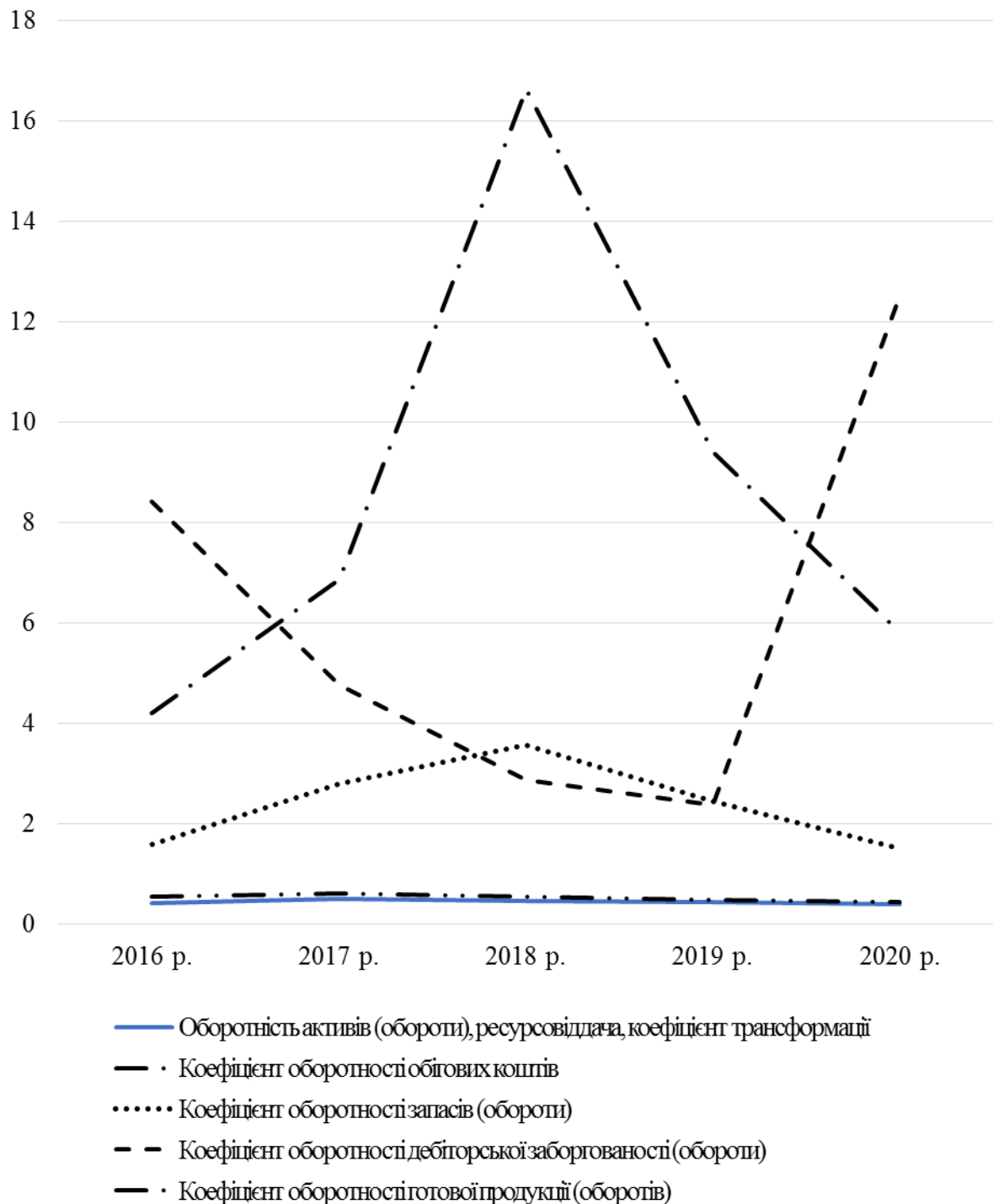

Рис. 2.4. Динаміка коефіцієнтів ділової активності ДДС ІОБ НААН України

Для визначення ліквідності балансу варто зіставити результати за кожною групою активів і пасивів, результати розрахунку яких представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Динаміка показників ліквідності (платоспроможності)

ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношен ня 2020 р. до 2016 р., %
Коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття)	9,3995	8,5591	15,4441	3,9362	3,9999	42,6
Коефіцієнт швидкої ліквідності	7,2293	7,3074	11,8362	3,4302	3,3411	46,28
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0294	0,0653	0,1394	0,0162	0,0145	49,3
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	7,6959	8,0810	13,8707	3,8464	3,3753	43,8

Ліквідність підприємства може бути визначена на підставі ліквідності його балансу. В основі оцінки балансу покладений принцип поділу всіх активів за ступенем їх ліквідності, а пасивів – за ступенем терміновості. Ліквідність балансу свідчить про міру погашення зобов'язань підприємства власними активами, в разі коли строки переведення їх у кошти співставні зі строками погашення зобов'язань.

Проводячи аналіз ліквідності ми порівнюємо кошти в активі балансу, які ранжуємо по рівню ліквідності, з зобов'язаннями в пасиві балансу, які ранжовані за термінами погашення та по порядку зростання термінів.

Аналізуючи показники ліквідності (платоспроможності), можна зробити висновок, що коефіцієнт поточної ліквідності більше 1 – це означає, що поточний фінансовий стан підприємства є достатньо стійким.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності дорівнює 0,0145 в 2016 році та є меншим від оптимального значення (0,2-0,35), тобто підприємство неготове негайно активувати свою короткострокову заборгованість.

Отже, проаналізувавши фінансовий стан ДДС ІОБ НААН України, маємо незбалансованість дебіторської й кредиторської заборгованостей – показники свідчать про значну заборгованість дебіторів, але у підприємства достатньо власних оборотних коштів, щоб нормально функціонувати. Через достатню величину прибутку рентабельність підприємства знаходиться на нормальному рівні. Тобто поточна діяльність підприємства не приносить збитків. Проведений аналіз взаємозв'язку обсягу виробництва, витрат і прибутку показав, що запас фінансово-економічної стійкості становить достатньо високий відсоток. Аналіз фінансової стійкості підприємства показав, що структура капіталу прийнятна, а власних оборотних коштів достатньо для нормального функціонування та платоспроможності підприємства.

2.3. Оцінка структури та джерел формування оборотних активів підприємства

Для того, щоб дослідити формування оборотних активів, викристеємо динамічні рядки та їх структурний аналіз. Це надасть нам змогу визначити рух оборотних активів підприємства протягом операційного циклу та дозволить оцінювати ефективність використання ресурсів у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Почнемо з аналізу структури активів ДДС ІОБ НААН України у таблиці 2.8 у 2016 – 2020 рр.

Таблиця 2.8

Активи підприємства ДДС ІОБ НААН України в абсолютних та відносних величинах в динаміці

Активи	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відношення 2020 р. до 2016 р., %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Разом активи	52394	100	64614	100	78397	100	99549	100	122589	100	233
Необоротні активи	13461	25,7	12917	19,9	12181	15,5	11724	11,7	12934	10,5	96
Оборотні активи	38933	74,3	51697	80,1	66216	84,5	87825	88,2	109655	89,5	281,5
Коефіцієнт співвідношення обор. і необор. активів	2,9		4,0		5,4		7,5		8,5		29,3

Дані таблиці показують зростання активів підприємства – +133 % за досліджуемі 5 років, а саме в 2016 р. сума активів 52394 тис. грн, в 2017 р. – 64614 тис. грн, в 2018 р. – 78397 тис. грн, у 2019 р. – 99549 тис. грн., в 2020 р. - 122589 тис. грн. Щодо структури активів, то переважна частку належить оборотним активам підприємства, щорічний відсоток по яким зростає.

Структура активів в основному також динамічно змінюється, а саме в 2016 році відсоток оборотних активів в структурі активів становив 74,3%, то

в 2020 році – 89,5 % (рис. 2.5). Коефіцієнт порівняння оборотних та необоротних активів склав 8,5 в 2020 році, що майже в три рази перевищив такий же показник в 2020 році (2,9 %).

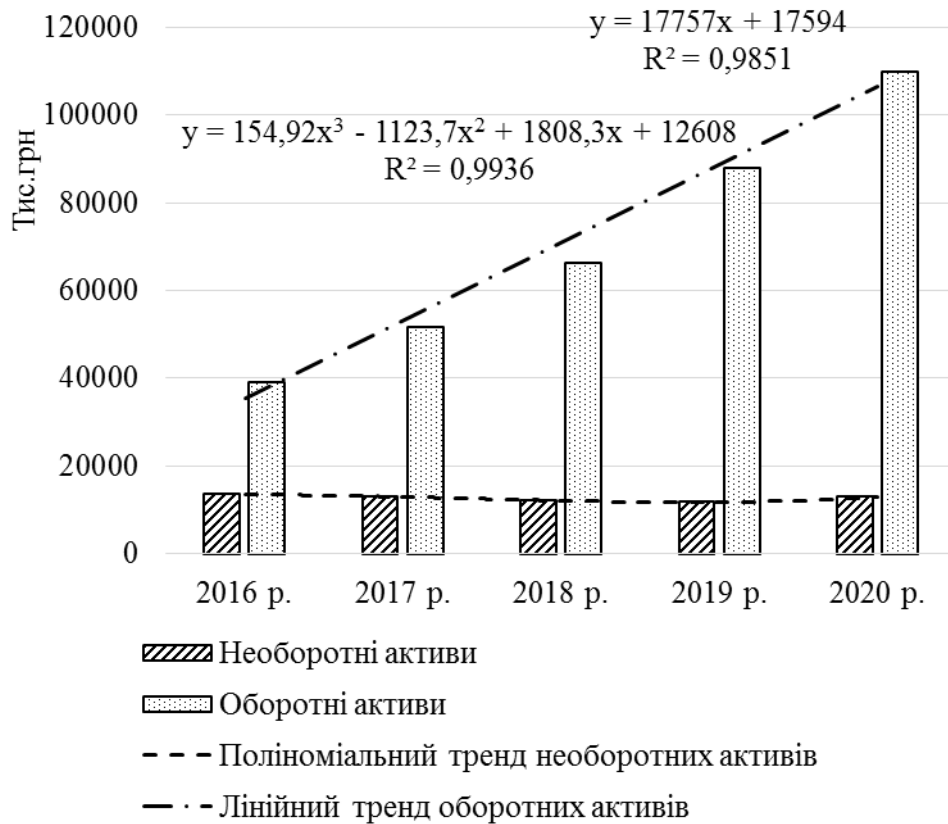

Рис. 2.5 Склад і структура активів ДДС ІОБ НААН України в 2016 – 2020 рр.

Розрахуємо прогнозні значення розміру необоротних активів ДДС ІОБ НААН України на 2021 і 2022 роки:

$$2021 \text{ р.} = 154,92 \cdot 216 - 1123,7 \cdot 36 + 1808,3 \cdot 6 + 12608 = 16467,32 \text{ тис.грн.}$$

$$2022 \text{ р.} = 154,92 \cdot 343 - 1123,7 \cdot 49 + 1808,3 \cdot 7 + 12608 = 23342,36 \text{ тис.грн.}$$

Отже, рівняння поліноміального тренду розміру необоротних активів

$$Y = 154,92 \cdot x^3 - 1123,7 \cdot x^2 + 1808,3 \cdot x + 12608 \text{ свідчить про поступове}$$

збільшення суми необоротних активів на наступні два роки, з прогнозованою високою ймовірністю 99,36 %. Отже, прогнозні значення суми необоротних активів становитимуть 16467,32 тис.грн в 2021 році і 23342,36 тис.грн в 2022 році.

Розрахуємо прогностні значення розміру оборотних активів ДДС ІОБ НААН України на 2021 і 2022 роки:

$$2021 \text{ р.} = 17757 * 6 + 17594 = 124136 \text{ тис.грн.}$$

$$2022 \text{ р.} = 17757 * 7 + 17594 = 141893 \text{ тис.грн.}$$

Отже, рівняння поліноміального тренду розміру оборотних активів

$Y = 17757 * x + 17594$ свідчить про поступове збільшення суми оборотних активів на наступні два роки, з прогнозованою високою ймовірністю 98,51 %. Отже, прогностні значення суми оборотних активів становитимуть 124136 тис.грн в 2021 році і 141893 в 2022 році.

Перейдемо до розгляду оборотних активів ДДС ІОБ НААН України в структурі і в динаміці за 5 років. Сума оборотних активів щороку збільшувалась у 2016 р. їх розмір склав 52394 тис. грн, у 2020 р. – 122589 тис.грн., збільшення відбулося на 133%.

Розглянемо структуру оборотних активів у динаміці за допомогою розрахунків у додатку Д.

Стійкі лидерські позиції утримує в структурі оборотних активів підприємства ДДС ІОБ НААН України дебіторська заборгованість: у 2016 р. складала 23250 тис.грн (59,7 % у загальній структурі оборотних активів підприємства), станом на кінець 2017 р. – 33685 тис.грн (65,1 %), на 2018 р. – 40193 тис. грн. (60,6 %), 2019 р. – 53837 тис.грн (61,3 %), 2020 р. – 60901 тис.грн (55,5%). Таким чином, суми заборгованості дебіторів збільшуються, що є негативним для підприємства через відволікання грошових засобів з фінансово-господарської діяльності через пасивну політику ведення дебіторської заборгованості.

Структура оборотних активів збільшилася за рахунок зростання виробничих запасів, які в 2016 р. склали 1208 тис.грн, а в 2020 році – 5968 тис. грн. Коли зростають суми виробничих запасів це натякає на ланцюг позитивних та/або негативних елементів роботи господарства. До позитивних відносимо укрупнення об'ємів господарської діяльності; збільшення ступеня ділової активності господарства; бажання збереження грошових коштів від

інфляції шляхом їх вкладення у розвиток виробництва. До негативних відносимо упущення у роботі відділу матеріального постачання, безгосподарний менеджмент виробничих запасів. Щорічне зростання заборгованості дебіторів знижує ліквідність підприємства й збільшує ризики неповернення коштів. Структура заборгованості дебіторів наведена у додатку Е.

Структура заборгованості дебіторів найбільше представлена заборгованістю дебіторів за товари, роботи, послуги, в 2016-2017 роках коливання в межах 80%. У 2018-2020 роках сума заборгованості дебіторів знижується і ми відмічаємо як позитивну тенденцію. Порівняємо кредиторську і дебіторську заборгованості у таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Співставлення дебіторської та кредиторської заборгованості ДДС ІОБ
НААН України в 2020 році

Показник	Заборгованість		Перевищення заборгованості	
	дебіторська	кредиторська	дебіторської	кредиторської
Заборгованість за продукцію, товари, роботи послуги:	60901	22793	38108	-
Розрахунки з авансами	3698	2751	947	-
Розрахунки з бюджетом	96	221	-	-
За розрахунками зі страхування	-	16	-	-
Розрахунки з оплати праці	-	218	-	-
Інші види заборгованості	23082	7	23075	
Всього	87777	26006	62130	-

У ДДС ІОБ НААН України за роки виробничої та фінансово-господарської діяльності заборгованість дебіторів перевищує заборгованість кредиторів. Ми рахуємо дане положення справ нераціональним, оскільки більше як вдвічі заборгованість дебіторів перевищує заборгованість кредиторів і це наближує загрозу фінансової стійкості підприємства та постає питання пошуку додаткових джерел фінансування, які на фінансовому ринку дорого коштують.

ДДС ІОБ НААН України задля пошуку джерел оборотних коштів розглядає наступні варіанти: це і власні джерела (внески засновників, нерозподілений прибуток), це і зобов'язання іншим суб'єктам господарювання, в тому числі і державними органами і підприємствам.

Проведений аналіз джерел ресурсів ДДС ІОБ НААН України в 2016 – 2020 рр. у додатку К.

Таблиця 2.10

Формування чистого оборотного капіталу ДДС ІОБ НААН України в 2016 – 2020 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р.,%
Джерела власних і прорівняних до них коштів, тис. грн	48096	58510	73274	74670	94849	197,2
Власний капітал	48096	58510	73274	74670	94849	197,2
Необоротні активи, тис. грн.	13461	12917	12181	11724	12934	96,0
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	34635	45593	61093	62946	81915	236,5

Структура пасивів ДДС ІОБ НААН України головним чином найбільшим відсотком представлена власним капіталом, його відсоток потроху зменшується в 2019 та 2020 роках 75% та 77% відповідно.

Отримана структура пасивів ДДС ІОБ НААН України підтверджує усталену фінансову стійкість господарства.

Для дослідження фінансування оборотних активів скористаємося аналізом складу чистого оборотного капіталу у ДДС ІОБ НААН України в таблиці 2.10.

У ДДС ІОБ НААН України в термін 2016 – 2020 рр. відмічаємо уснування чистого оборотного капіталу. Його розміри зростають в 2020 році порівняно із 2016 роком на 47280 тис. грн., або на 136,5%.

В разі, коли розмір чистого оборотного капіталу є додатнім, пояснюємо збільшення розміру оборотних активів над величиною поточних зобов'язань господарства.

Виходячи, з розрахованих даних структурно-динамічної оцінки оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України формуємо результат незначного погіршення їхнього використання, через збільшення заборгованості дебіторів й зобов'язань підприємства, і вказуємо на те, що ДДС ІОБ НААН України маж нераціональну політику розрахунків з дебіторами. У підприємства йде збільшення значення власного капіталу задля фінансування оборотних активів підприємства, збільшується чистий оборотний капітал

2.4. Ефективність використання оборотних активів підприємства

Прискореність прокручування оборотних активів є позитивним для підприємства, тому що впливає на ефективність використання оборотних активів.

В таблиці 2.11 розрахована ефективність використання оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України.

За даними розрахунків зауважимо, що ефективність застосування оборотних активів зменшується, з 0,721 в 2016 році до 0,480 в 2020 році. На вказане зниження показника впливає постійна наявність заборгованості дебіторів за товари й послуги. Однак об'єми збуту залишаються бідш-менш

усталеними на протязі терміну розрахунків, підвищення величини заборгованості дебіторів за товари й послуги вважаємо як негативний процес. Збільшення оборотності оборотних активів дозволить додатково привернути кошти у господарство.

Таблиця 2.11

Показники ефективності використання оборотних активів

ДДС ІОБ НААН України у 2016 – 2020 рр.

Показник	2016р.	2017р.	2018р.	2019р.	2020р.	Відхилення 2020 р. до 2016 р., в.п
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,721	0,698	0,606	0,546	0,480	-0,241
Період обертання оборотних активів	548	515	594	659	750	202
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	1,38	1,43	1,65	1,83	2,08	0,70
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	1,5931	2,7914	3,5725	2,4384	1,4892	-0,11
Період обертання матеріальних запасів	225	129	100	147	242	17
Коефіцієнт оборотності незавершеного виробництва	5,3	12,7	7,8	10,7	6,8	1,5
Період обертання незавершеного виробництва	66,0	28,3	46,1	33,6	53	-13

Коефіцієнт завантаження коштів в обороті є показником, оберненим до коефіцієнта оборотності коштів, який показує величину оборотних коштів, які заощаджуються на 1 грн. виторгу від продажу продукції. По-іншому, це оборотна фондоємність, яка показує втрачання оборотних коштів, щоб отримати 1 грн. від продажу продукції, робіт, послуг.

В разі зменшення коефіцієнта завантаження засобів, дещо ефективніше

витрачаються оборотні кошти. Величина коефіцієнту завантаження збільшилось з 1,38 в 2016 р. до 2,08 в 2020 р.

Показник оборотності матеріальних запасів вказує на кількість разів на рік обертання коштів у існуючій інтенсивності виробництва будуть вкладатися у закупівлю виробничих запасів. В ДДС ІОБ НААН України в 2016-2020 рр. відбулося зменшення цього показника з 1,59 до 1,48, але є зростання термінів обертання товарно-матеріальних запасів, а саме в 2020 році - 242 дні, в 2019 – 147 днів, а в 2018 – 100, 2017 – 129 днів, 2016 – 225 днів.

Показник оборотності незавершеного виробництва понизився в 2020 році ніж у 2017 – 2019 рр. у зв'язку з підвищенням ефективності виробничої діяльності підприємств.

Застосуємо факторний аналіз оборотності оборотних активів ДДС ІОБ НААН України за 2016 – 2020 рр. скориставшись даними форми № 1 та форми № 2 у таблиці 2.12.

Цифровий матеріал показує, що відбувається у ДДС ІОБ НААН України зниження ефективності вкладених оборотних активів. Порівнюючи 2019 рік, коли на 1 грн. оборотних активів реалізовувалось товарів й послуг у сумі 0,54 гривні, то у 2020 р. – всього-на-всього 0,48 гривні. Хоча при цьому чистий дохід підприємства збільшувався, а саме у 2016 році дохід становив 21265 тис.грн, вже в 2020 році – 47426 тис. грн (перевищення на 15790 тис. грн).

Нами визначено два фактори, що нацвагоміше вплинули на зміну оборотності оборотних коштів – це варіація об'єму виручки та варіація середнього залишку оборотних засобів. Впливовим моментом зменшення показника є щорічне збільшення величини заборгованості дебіторів за товари і послуги.

Враховуючи те, що об'єми реалізації є постійно стабільними у 2016-2020 роках, наголошуємо на негативність впливу збільшення величини заборгованості дебіторів за товари і послуги. Потрібне вжиття чітких заходів

зادля повернення цих коштів підприємству і тим самим збільшиться оборотність його оборотних активів.

Пропонується вихід - розробка комплексної стратегії комерційного кредитування клієнтів, яка допоможе усунути ризики щодо стикання з цією проблемою у майбутньому. Стратегія передбачає поділення усіх покупців по групам в залежності від історії співпрацювання, їхнього фінансового стану та важливості для господарства. Левова частина товарних (комерційних) кредитів має відноситися до найнадійніших та найважливіших контрагентів.

Таблиця 2.12

Факторний аналіз оборотності оборотних коштів ДДС ІОБ НААН
України у термін 2016 – 2020 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. до 2016 р., в.п
Виторг від реалізації, тис. грн	21265	31636	35777	42056	47426	15790
Термін у днях, що аналізується	360	360	360	360	360	0
Виручка за 1 день, тис. грн	87,87	59,07	99,38	116,82	132,71	44,84
Залишок оборотних коштів в середньому, тис. грн	29470	45315	58956	77021	98740	69270
Оборотність оборотних коштів, дні (ряд. 4 · ряд. 2 / ряд. 1)	335	769	593	659	750	415
Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, число оборотів (ряд. 1 / ряд. 4)	0,721	0,698	0,606	0,546	0,480	-0,241
Коефіцієнт завантаження коштів в обороті, грн. (ряд. 4 / ряд. 1)	1,38	1,43	1,65	1,83	2,08	0,70

Але ж існуючі умови господарювання наголошують, що аналіз виключно оборотності оборотних активів для оцінювання ефективності їх витрачання є замало. Таким чином, з ціллю поглибленого аналізу ефективності витрачання оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України здійснено аналіз ефективності формування заборгованості дебіторів у таблиці 2.13.

Таблиця 2.13

Стан заборгованості дебіторів ДДС ІОБ НААН України
у 2016 – 2020 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відхилення 2020 р. до 2016 р., в.п
Відсоток заборгованості дебіторів у оборотних активах підприємства, %	72,5	81,0	85,6	82,6	80,0	7,5
Коефіцієнт оборотності заборгованості дебіторів	1,0359	0,9010	0,7240	0,5695	0,5913	-0,44
Строк погашення заборгованості дебіторів (дні)	347	399	497	632	608	261

З вище наведених результатів підсумовуємо наступне, що відбувається зменшення оборотності заборгованості дебіторів ДДС ІОБ НААН України у 2016 – 2020 рр. за рахунок підвищення заборгованості дебіторів, в тому числі строк повернення на 261 день. Відсоток заборгованості мах в 2018 році – 85,6%, в 2020 році зменшення порівняно до попередніх років (80%).

У 2016 році заборгованість дебіторів підприємства мала 1,035 обороти, то в 2020 р. – всього-на-всього 0,591 обороти. Разом з цим період обороту заборгованості дебіторів також підвищився. Рішення проблеми полягає у перегляді поточної політики менеджменту заборгованістю дебіторів, а саме узвальновати договори на умовах передоплати з контрагентами, що не вчасно розраховуються за отримані товари та послуги.

Оцінка ефективності витрачання оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України у 2016 – 2020 роках довела підвищення загальної частки заборгованості дебіторів в загальному об'ємі оборотних коштів, звідси і зниження ліквідності поточних активів загалом.

Висновки розділу 2

1. ДДС ІОБ НААН України спеціалізується на галузі рослинництва (80,3%), а також на галузі тваринництва (19,4%). Підсумовуючи характеристики організаційно-господарської діяльності підприємства можна сказати, що 2020 рік був найбільш урожайним, про що свідчить показник урожайності зернобобових та зернових культур. Збільшилось виробництво як в рослинництві так і в тваринництві, такі види культур, як пшениця на 31,6%, вирощування соняшника в порівнянні 2020 рік до 2016 року зросло на 59,2%, але також за досліджуваний період підприємство перестало вирощувати гречку та жито, а обсяги виробництва кукурудзи зменшились. Рентабельність підприємства зросла на 23,6 відсоткових пунктів в 2020 році порівняно з 2016 роком.

2. Цифровий матеріал показує, що відбувається у ДДС ІОБ НААН України зниження ефективності вкладених оборотних активів. Порівнюючи 2019 рік, коли на 1 грн. оборотних активів реалізовувалось товарів й послуг у сумі 0,54 гривні, то у 2020 р. – всього-на-всього 0,48 гривні. Хоча при цьому чистий дохід підприємства збільшувався, а саме у 2016 році дохід становив 21265 тис.грн, вже в 2020 році – 47426 тис. грн (перевищення на 15790 тис. грн).

3. Оцінка ефективності витрачання оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України у 2016 – 2020 роках довела підвищення загальної частки заборгованості дебіторів в загальному об'ємі оборотних коштів, звідси і зниження ліквідності поточних активів загалом. У 2016 році заборгованість дебіторів підприємства мала 1,035 обороти, то в 2020 р. – всього-на-всього 0,591 обороти. Разом з цим період обороту заборгованості дебіторів також підвищився. Рішення проблеми полягає у перегляді поточної політики менеджменту заборгованістю дебіторів, а саме узвальновати договори на умовах передоплати з контрагентами, що не вчасно розраховуються за отримані товари та послуги.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ДДС ІОБ НААН УКРАЇНИ

3.1. Шляхи вдосконалення оборотних активів підприємства

В Україні сільськогосподарські підприємства мають нестачу оборотних коштів. Погоджуємося з прямою залежністю між підсумками діяльності сільськогосподарських підприємств й порядком фінансового менеджменту оборотних коштів, через те, що їх оптимальне поєднання створює підприємству необхідний рівень платоспроможності. Постійне удосконалення менеджменту оборотними активами, підтримання безперервного ходу виробництва й продажу продукції на мінімальному рівні убезпечать ефективність функціонування підприємства.

Детальний аналіз, проведений в розділі 2, який охоплює аналізу складу, структури, динаміки оборотних активів, показники їх оборотності, дозволив виявити коло позитивних та/або негативних тенденцій у ДДС ІОБ НААН України.

Коливання - збільшення та/або зменшення заборгованості дебіторів – несе значний вплив на оборотність капіталу, який вкладено в оборотні активи. На величину заборгованості дебіторів впливають: об'єми реалізації, договірні умови розрахунку з контрагентами (передплата, наступна оплата), термін відстрочки платежу, платіжна дисципліна покупців, створення контролю за рівнем дебіторської роботи тощо.

Стрімке підвищення заборгованості дебіторів, а також їх відсотка у оборотних активах говорить про невважену кредитну політику підприємства зі своїми контрагентами або про підвищення об'ємів продажу, або неплатоспроможність та банкрутство частки контрагентів.

Позитивним є скорочення заборгованості дебіторів, коли це проходить через зниження терміну її повернення. Але є коли заборгованості дебіторів зменшується через зниження відвантаження продукції, не натякає на

скорочення ділової активності господарства. Звідси висновок, не завжди негативним є збільшення заборгованості дебіторів, а позитивним – зменшення.

Радимо виокремлювати нормальну та прострочену заборгованість. Заборгованість прострочена утворює фінансові складнощі, тому що у господарства відчутна нестача фінансових ресурсів задля купівлі виробничих запасів, виплати заробітної плати тощо. Окрім того, уповільнюється оборотність капіталу в зв'язку з заморожуванням коштів у заборгованості дебіторів. Через прострочену заборгованість дебіторів виникає ризик зростання непогашення боргів і/або зменшення прибутку. Як бачимо, сільськогосподарське підприємство заінтересоване у зменшенні строків надходження належних для нього платежів.

На ДДС ІОБ НААН України заборгованість дебіторів підвищилась на 37651 тис. грн, це є негативна тенденція, яка вказує підприємству на перегляд політики розрахунків з дебіторами.

Коли заборгованість дебіторів є невиправданою відбувається іммобілізація власного капіталу. В разі, коли існує перевищення визначеного її рівня, може статися втрата ліквідності, а й зупинка виробництва.

Сільськогосподарському підприємству необхідно працювати з дебіторами задля погашення заборгованості. В разі не погашення дебіторами власної заборгованості підприємству доведеться займатися претензійно-позовною роботою.

Для підвищення відсотку запасів в оборотних активах, й оборотності оборотних коштів потрібно намагатися понижувати заборгованість дебіторів. Ефективні шляхи фінансового менеджменту заборгованості дебіторів на наш погляд такі:

1. Моніторинг строків прострочених залишків по рахункам дебіторів і співставлення цих строків з усередненими по галузі, показниками у конкурентів й інформацією з минулих років.

2. Систематичний моніторинг останньої суми кредиту, починаючи з дійсного фінансового стану контрагентів.

3. Коли з'являються негаразди щодо надходження грошей, то потрібно стребувати заставу на величину, не меншу, ніж величина на дебіторському рахунку.

4. Звертання до арбітражних судів для стягнення боргів за наявності порук або гарантій.

5. Реалізація дебіторських рахунків факторинговій компанії або банку, що оказує факторингові послуги, на вигідних умовах.

6. Щойно виставити рахунок контрагенту при реалізації великої товарної партії.

7. Застосування циклічної виписки рахунків щодо підтримки операцій одного виду.

8. За 5-10 днів до строку оплати пересилати контрагентам будь-якими зручними їм формами зв'язку рахунки на сплату.

9. Задля стимулювання попиту розробити пропозицію відстрочки у виплаті грошей.

10. Щоб забезпечити захист кредиту від великих збитків за безнадійними боргами користуватися послугами страхування кредитів.

Нагадаємо про факторинг, який є новим для українських підприємств, але досвід закордонних компаній довів його ефективність в управлінні оборотними активами підприємств. Факторинг – інструмент для повернення коштів підприємству, це продаж заборгованості дебіторів.

Невживаність факторингу в тому, що досить суттєвий ризик неповернення заборгованості дебіторів, та висока вартість факторингових послуг. Український факторинг - «сірі схеми».

Ознаками факторингу є:

- «фінансування,
- облік, адміністрування, аналітичне супроводження,
- інкасація, внутрішні бізнес-процеси,

– покриття ризиків.

Таблиця 3.1

Порівняння банківського факторингу та кредиту

Факторинг	Кредит
Факторингове фінансування погашається з грошей, що надходять від дебіторів клієнта	Кредит повертається банку позичальником
Факторингове фінансування виплачується на строк фактичної відстрочки платежу (до 90 календарних днів)	Кредит видається на фіксований строк, як правило, до 1 року
Факторингове фінансування виплачується в день поставки товару	Кредит виплачується в обумовлений кредитним договором день
При факторингу перехід компанії на розрахунково-касове обслуговування в банк не потрібно	Кредит передбачає перехід позичальника на розрахунково-касове обслуговування в банк
Для факторингового фінансування ніякого забезпечення не потрібно	Кредит, як правило, видається під заставу й передбачає обороти по розрахунковому рахунку, адекватні сумі позики
Розмір фактичного фінансування не обмежений (може безмежно збільшуватися в міру росту обсягу продажів клієнта)	Кредит видається на заздалегідь обумовлену суму
Факторингове фінансування погашається в день фактичної оплати дебітором поставленого товару	Кредит погашається в заздалегідь обумовлений день
Факторингове фінансування виплачується автоматично при наданні накладної й рахунку-фактури	Для одержання кредиту необхідно оформляти величезну кількість документів»

[15,125].

Факторинг для продавця насичений такими перевагами:

- необхідність великого збільшення обсягу поставок й ринкового відсотку, а отже й прибутку господарства;
- необхідність планування власних фінансових ресурсів не враховуючи платіжної коректності покупців;
- необхідність робити придбання товарів по найнижчим цінам, за наявності оборотних коштів;

– удосконалення ділового іміджу й платоспроможності за допомогою проведення своєчасних розрахунків з власними кредиторами. [20, 385].

Для розрахунку вартості факторингу для ДДС ІОБ НААН України скористаємося середньою ставкою – 21%. Усереднений строк обігу коштів за розрахунками з покупцем – приймемо 35 днів (+1 день для підготовки документів). Комісійна винагорода комерційному банку за факторингове обслуговування – 3%.

Строк обігу заборгованості дебіторів – 32 дні.

Величина рахунків-фактур = 338,6 тис. грн. / 32дні = 10,58 тис. грн.

Плата за факторинг складається із плати за кредит та комісійну винагороду, тобто:

Плата за кредит = $10,58 * 0,21 * 11/365 = 0,067$ тис. грн.;

Комісійні = $10,58 * 0,03 = 0,3174$ тис. грн.

Таким чином, плата за факторинг становитиме: $0,067 + 0,3174 = 0,3844$ тис грн., що складе лише 0,04% від зобов'язань підприємства.

Ми вважаємо, що скористання факторингом не тільки дозволить сільськогосподарському підприємству уникнути кризових явищ, а й сприятиме розвитку підприємства на перспективу, одержанню гарних прибутків та покращенню ринкової вартості господарства.

Суть у тому, що комплекс заходів: вплив на розмір та питому вагу заборгованості дебіторів, вплив особисто на дебіторів дозволить ефективно управляти заборгованістю дебіторів у господарстві. Окрім цього, важливо проводити оцінку фінансового стану, відслідковувати історію співпраці найбільших дебіторів та власні потенційні можливості з ціллю, щоб величина заборгованості дебіторів була оптимальною у відповідності з потрібним рівнем виторгу від реалізації.

Також ефективним буде розрахунок майбутніх очікуваних значень статей активу і пасиву балансу ДДС ІОБ НААН України з метою залучення додаткових джерел фінансування, а також оцінити прогностичні значення підприємства, щоб зрозуміти напрямок руху його вдосконалення.

Складемо прогнозний баланс, щоб оцінювати фінансовий стан підприємства на перспективу.

Розпочинаємо прогнозування з прогнозування об'єму реалізації, через те, що прибуток від реалізації є визначальним складником фінансового планування. Зауважимо, що певні статті балансу господарства варіюють прямо пропорційно об'єму реалізації, що є визначним складником обрахунку прогнозного балансу активів й пасивів [6, с. 78].

Для розрахунків будемо використовувати Баланс (Ф1) ДДС ІОБ НААН України за 2016-2020 роки та Ф2 – 2016 року.

Для початку розрахуємо обсяг продажів, оборотність оборотних активів та термін оборотності оборотних активів ДДС ІОБ НААН України.

Розрахуємо оборотність оборотних коштів використовуючи формулу:

«Оборотність активів (за рік) = Виручка (Чистий дохід) / Середньорічний обсяг оборотних активів».

Розраховані показники свідчать, що ДДС ІОБ НААН України падає ефективність застосування оборотних активів. В 2019 році на 1 гривню оборотних активів реалізовано продукції в розмірі 0,54 грн, а в 2020 році - на 0,48 грн. На зниження вплинуло є щорічне підвищення розмірів заборгованості дебіторів за товари й послуги. Підвищення величини заборгованості дебіторів за товари й послуги вважаємо дещо негативним, однак це не вплинуло на врегульваність об'ємів реалізації за увесь строк дослідження.

Після вжиття мір повернення коштів господарству підвищиться оборотність оборотних активів. З розробкою та впровадженням загальної стратегії комерційного кредитування клієнтів значно зменшаться ризики створення проблеми у перспективі. Стратегія вимагає розділення покупців на групи по виду історії співпраці, фінансовому стану, доцільності їх для господарства. Найбільш надійним та ключовим клієнтам достанеться вагома частка товарних (комерційних) кредитів.

Обчислимо термін обігу обігових коштів, шляхом ділення 360 днів на коефіцієнт оборотності обігових коштів. Строк обігу обігових коштів –термін тривання одного обігу обігових коштів.

Позитивним вбачаємо скорочення цього періоду. Проаналізувавши розрахунки, ми бачимо зменшення періоду оборотності оборотних активів на 129 днів, тобто якщо в 2016 році період складав 750 днів, то в прогнозованому 2017 році він складе – 621 день.

Таблиця 3.2

Прогноз об'єму продажу ДДС ІОБ НААН України в динаміці

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Обсяги продажу	21265	31636	35777	42056	47426	57954,57
Оборотні кошти	38933	51697	66217	87825	109655	133998
Оборотність оборотних активів	0,721	0,698	0,606	0,546	0,480	0,608
Період оборотності оборотних активів, днів	335	769	593	659	750	621

Обчислимо середньорічний темп збільшення об'єму реалізації [1, с. 60]:

$$T = \sqrt[n-1]{\frac{x_n}{x_1}} = * 100\% \quad (3.1)$$

де x_n – об'єм реалізації в останньому році; x_1 – об'єм реалізації в першому році; n – сума років.

$$T = \sqrt[4]{\frac{47426}{21265}} * 100\% = \sqrt[4]{2,23} * 100\% = 122,20\%$$

Середньорічний темп збільшення становить 22,20%, обчислимо прогноз на 2021 рік:

$$(47426 \cdot 22,20) / 100 + 47426 = 57954,57 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{на 2022 рік } -70820,48 \text{ тис. грн.};$$

на 2023 рік – 86542,62 тис. грн.

Обчислення показують середньорічний темп збільшення об'єму реалізації становить 22,20%.

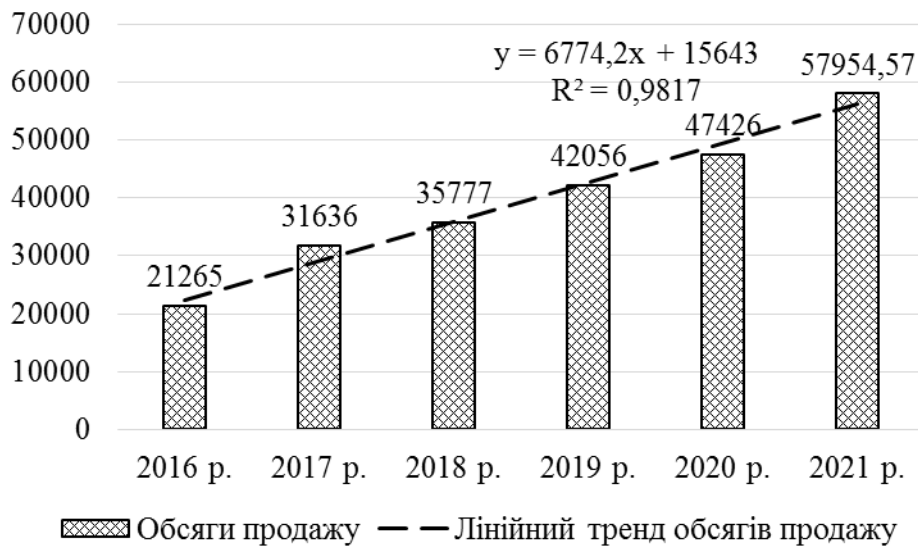

Рис. 3.1. Динаміка обсягів продажу ДДС ІОБ НААН України, тис.грн

Розрахуємо прогнозні значення розміру обсягів продажу ДДС ІОБ НААН України на 2021 і 2022 роки:

$$2021 \text{ р.} = 6774,2 \cdot 6 + 15643 = 56288,20 \text{ тис.грн.}$$

$$2022 \text{ р.} = 6774,2 \cdot 7 + 15643 = 63062,40 \text{ тис.грн.}$$

Отже, рівняння лінійного тренду розміру обсягів продажу

$Y = 6774,2 \cdot x + 15643$ показує підвищення суми обсягів продажу на наступних два роки, з завланою високою ймовірністю 98,17 %. Отже, прогнозні значення суми обсягів продажу становитимуть 56288,20 тис.грн в 2021 році і 63062,40 тис.грн в 2022 році.

Можемо розрахувати прогноз обсягу виробничих запасів підприємства на 2021 рік:

$122,20 \cdot (57954,57 \cdot 100 / 47426 = 122,20\%) = 5968 \cdot 1,2220 = 7292,89$ тис. грн., що відповідає вище розрахованому прогнозному значенню. За

прикладом обчислимо прогнозні величини виробничих запасів, обсягів готової продукції та товарів (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Прогнозування об'єм запасів ДДС ІОБ НААН України

Запаси:	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020р.	2021 р.
виробничі запаси	1208	1293	1198	4267	5968	7292,89
готова продукція	5059	4614	2151	4469	8168	9981,29
Товари	-	-	-	-	-	-

Об'єми грошових коштів господарства й заборгованості дебіторів підвищуються в прямій пропорційності об'єму реалізації. Звідси на 2021 рік очікуємо підвищення об'єму реалізації на 22,20%, об'єм грошових коштів й їх еквівалентів у гривні становить: $380 \cdot 1,2220 = 464,36$ тис. грн. Величина заборгованості дебіторів є такою (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Прогнозування об'єму заборгованості дебіторів ДДС ІОБ НААН України

Заборгованість дебіторів за розрахунками:	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020р.	Прогноз на 2021 р.
з бюджетом	8	36	33	16	96	117,3
за виданими авансами	760	1907	3739	820	3698	4518,95
Інша поточна заборгованість дебіторів	4234	6345	12905	17974	23082	28206

Перейдемо до прогнозування величини необоротних активів. Скористаємося обчисленням коефіцієнту зносу (амортизації) основних засобів відповідно до «Положення (стандарту) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 7 Основні засоби».

Планування нематеріальних активів відрізняється своїми особливостями. Нематеріальні активи – «це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми та контролюються підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, для адміністративних потреб чи надання в оренду іншим юридичним або фізичним особам» [17, с. 102]. (П(С)БО) 8 «Нематеріальні активи» № 242 від 18.10.99 р. розкриває методологію обліку нематеріальних активів, куплених або утворених господарством, розкриває механізм їх визначення та оцінювання; нарахування амортизації; списання з балансу.

Таблиця 3.5

Планування необоротних активів балансу ДДС ІОБ НААН України

І. Необоротні активи	2019 р.	2020 р.	Прогноз на 2021 р.
Нематеріальні активи:	3	1	1,22
Первісна вартість	12	12	12
накопичена амортизація	9	11	13,44
Незавершене капітальні інвестиції	-	-	-
Основні засоби:	9832	10598	12950
первісна вартість	15978	17123	20924
Знос	6046	6525	7973
Довгострокові біологічні активи	1886	2332	2849
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1886	2332	2849
Інші фінансові інвестиції	3	3	3
Усього за розділом	11724	12934	15803

Для «оцінки інтенсивності накопичення зносу (амортизації) основних засобів використовується показник середньої норми амортизації, що обчислюється як відношення суми амортизаційних відрахувань за звітний період до первісної вартості основних засобів» [5, с. 278].

У ДДС ІОБ НААН України амортизаційні відрахування за рік склали: $17123-15878 = 1245$ тис. грн. Але первісна вартість основних засобів на 01.01. становить 15878 тис. грн., то середній відсоток амортизації дорівнюватиме: $(1245 / 1578) * 100 = 78,9\%$.

Обчислимо прогнозовані значення необоротних активів балансу ДДС ІОБ НААН України в таблиці 3.5.

Прогнозований актив балансу ДДС ІОБ НААН України представлений у додатку Л.

На підставі прогнозованого балансу активів ДДС ІОБ НААН України створимо прогнозний баланс пасивів.

Методика обрахунку прогнозного балансу показує, що вищий ступінь реалізації забезпечується більшими активами, додатково залучені активи небагато фінансуються непередбаченими пасивами, а лишок потреби через зовнішнє фінансування [3, с. 319-332]. Обчислимо прогнозу величину поденних зобов'язань та забезпечень ДДС ІОБ НААН України в таблиці 3.6.

Поширюючи об'єми діяльності у 2021 господарство ДДС ІОБ НААН України уможливить формування резервного капіталу завдяки відрахуванням з прибутку з ціллю відсторонення на епрспективу тимчасових фінансових ускладнень й здобуття ефективної діяльності.

Обчисливши величину поточних зобов'язань та забезпечень ДДС ІОБ НААН України маємо змогу спрогнозувати пасив балансу господарства (додаток М).

Сформувати висновок щодо недоліків чи навпаки щодо функціонування ДДС ІОБ НААН України маємо після обчислення змін прогнозного балансу активів та пасивів господарства.

Таблиця 3.6

Планування поточних зобов'язань і забезпечень

ДДС ІОБ НААН України

III. Поточні зобов'язання і забезпечення	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Короткострокові кредити банків	-	-	-
Векселі видані	-	-	-
Поточна заборгованість кредиторів за довгостроковими зобов'язаннями:	8	7	8
товари, роботи, послуги	16136	22793	27853
розрахунки з бюджетом	286	221	270
розрахунки зі страхування	75	16	19
розрахунки з оплати праці	156	218	266
Поточна заборгованість кредиторів за одержаними авансами	2751	2751	2751
Інші поточні зобов'язання	2900	1409	1721
Усього за розділом III	22312	27415	32888

Дані прогнозного балансу також доводять підвищення заборгованості дебіторів, що викриває прорахунки фінансовій політики господарства, обслуговуючи розрахунках з контрагентами. Обов'язок господарства - контролювати стан розрахунків з контрагентами щодо прострочених чи відстрочених боргах. Пропонуємо впроваджувати знижки контрагентам за умови дострокових розрахунків.

Для забезпечення фінансової незалежності обсяг власного капіталу є достатнім, також зросла частка довгострокових зобов'язань, які є більш вигідними для підприємства. Досліджуване підприємство розширює обсяги своєї діяльності, проте структура активів погіршиться у прогностному періоді, оскільки частка оборотних активів збільшиться.

Окреслемо шляхи вдосконалення ефективності оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України:

- зниження терміну операційного циклу через збільшення продуктивності праці, застосування надсучасних технологій, змістовнішого й найефективнішого прикладання трудових та матеріальних ресурсів
- усучаснення матеріально-технічних заготівель та безперервних поставок для операційної діяльності потрібними матеріальними ресурсами й зменшення термінів знаходження капіталу у запасах;
- якісно пришвидшувати відгруження продукції, реалізації товарів та підписання документів по розрахункам ;
- зменшення строків знаходження коштів в заборгованості дебіторів;
- покращення маркетингових досліджень, які націлені на пришвидшення реалізації готової продукції (товарів, робіт, послуг).
- підготовка та запровадження у практичну роботу відповідних підрозділів господарства новітніх методик менеджменту оборотних коштів;
- контролювання повсякденного положення самих головних елементів оборотних активів під час виробничої та комерційної діяльності господарства.

3.2. Оптимізаційна модель формування оборотних активів ДДС ІОБ НААН України

Для вдосконалення фінансового менеджменту оборотних активів потрібно винайти та запропонувати модель формування і використання оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України. Для цього треба з'ясувати залежність показників оборотних коштів від факторів впливу за допомогою такого стохастичного методу економіко-математичного моделювання як кореляційно-регресійний аналіз.

До факторів впливу на оборотні кошти віднесемо (Y): «чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг за рік; поточні зобов'язання підприємства на кінець року; нерозподілений прибуток (непокритий збиток); власний капітал підприємства; короткострокові кредити банків; собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг; кредиторська та дебіторська заборгованість на кінець року» [ ].

Для здійснення кореляційно-регресійного моделювання вхідні дані треба звести до матриці розміром $m \times n$, де рядки матриці відповідатимуть щорічним даним підприємства ($i=1, n$), а стовпчики безпосередньо факторам впливу ($j=1, m$).

$$x = \begin{Bmatrix} x_{11} & x_{12} \dots & x_{1m} \\ x_{11} & x_{12} & x_{1m} \\ x_{n1} & x_{n2} \dots & x_{nm} \end{Bmatrix} \quad (3.2)$$

де $x_{11} x_{12} x_{1m} x_{n1} x_{n2} x_{nm}$ – фактори впливу на оборотні кошти.

Розробимо кореляційно-регресійну модель оборотних коштів для ДДС ІОБ НААН України на основі даних за 2016-2020 р. Перш за все проведемо аналіз наведених факторів за допомогою Microsoft Excel 2013 та «Пакету аналізу» (таблиця 3.7).

Внаслідок розрахунків було виділено чотири джерела формування оборотних коштів, визначено коефіцієнт множинної кореляції, коефіцієнт детермінації, охарактеризовано кореляційно-регресійну модель.

Таблиця 3.7

Матриця даних для визначення кореляційно-регресійних зв'язків

	Y	x1	x2	x3	x4	X5	X6	X7	X8
2016	38933	21265	4142	22814	48096	14321	4164	23250	631
2017	51697	31636	6040	33228	58510	21103	3975	33685	258
2018	66216	35777	5076	47992	73274	21921	3929	40193	697
2019	87825	42056	22312	49388	74670	27528	5230	53837	2900
2020	109655	47426	27415	69567	97849	26893	6369	60901	1409

Отже, кореляційно-регресійна модель має вигляд

$$Y = -3011,82 + 0,71x_1 + 0,47x_2 - 0,37x_3 + 0,91x_4, \quad (3.3)$$

де «x1 – чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг на кінець року, тис. грн;

x2 – власний капітал підприємства на кінець року, тис. грн;

x3 – кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги на кінець року, тис. грн;

x4 – дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги на кінець року, тис. грн» [ ].

Регресійна статистика	
Множинний R	0,940241
R-квадрат	0,884053
Нормований R-квадрат	0,655353
Стандартна похибка	61,86865
Спостереження	5

Рис. 3.2. Регресійна статистика

Як видно з рисунку 3.2 елемент коефіцієнта множинної кореляції R для моделі дорівнює 0,94, що виявляє про наявність у моделі високої кореляції. Значення R-квадрата (коефіцієнту детермінації) показує ступінь відповідності моделі вхідним даним і дорівнює 0,88 – що означає відсоток

дисперсії результату Y , пояснена регресією та складає 88%. Змінність значення Y біля лінії регресії складає 2%, що являє собою частку недоотриманих пояснювальних факторів. На основі розробленої моделі величина оборотних коштів на початок 2021 року буде:

$$Y = -3011,82 + 0,71 * 47426 + 0,47 * 97849 - 0,37 * 22793 + 0,91 * 60901 = 133998 \text{ тис.грн.}$$

Зобразимо графічно зміну елемента оборотних коштів, використовуючи при цьому прогнозне значення, розраховане за допомогою кореляційно-регресійної моделі (рис. 3.3).

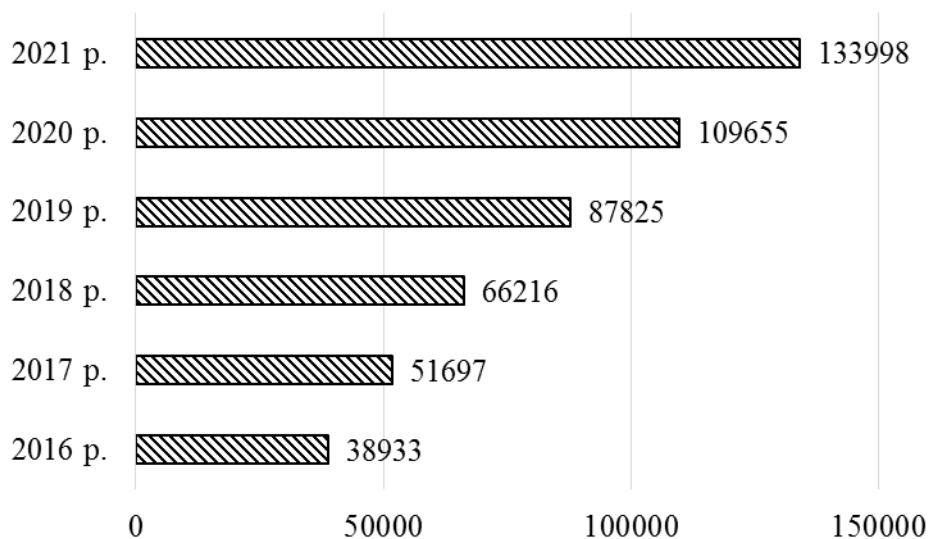

Рис. 3.3. Зміна величини оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України 2016-2021 рр.

Ми дізналися про фактори, що мають вплив на оборотність оборотних активів. Фактори винайшли використанням кореляційно-регресійної моделі. Радимо господарству спостерігати за джерелами формування оборотних коштів, що дозволить підвищити ефективність їх використання.

Кореляційна модель дозволила обчислити оптимальну величину бажаних оборотних коштів задля забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства, покращити фінансові показники. Це

дозволить ефективніше управляти оборотними коштами ДДС ІОБ НААН України, яке стане більш привабливим для інвестицій.

Важливим є те, що ефективність роботи господарства не стикається тільки з окресленням об'єму оборотних активів. Значного впливу має механізм фінансового менеджменту, крім цього оцінювання й контролювання витрачання оборотних активів задля покращення фінансового стану господарства.

Задля підвищення ефективності витрачання оборотних коштів необхідно:

- усучаснити матеріально-технічне забезпечення;
- пришвидшити продаж товарної продукції;
- оптимізувати запаси, ресурси й незавершене виробництво;
- провести модернізацію застарілих цехів підприємства;
- знизити величину заборгованості дебіторів;
- підвищити об'єм виробництва.

Впровадивши кореляційний аналіз в динамічних рядах покажемо на прикладі ДДС ІОБ НААН України вплив коефіцієнту оборотності оборотних активів на коефіцієнт завантаження коштів в обороті. Розраховані вихідні дані кореляційної залежності оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті в ДДС ІОБ НААН України представлено в таблиці 3.8.

Застосувавши кореляційний аналіз, ми зможемо встановити характер і тісноту зв'язку між коефіцієнтом оборотності оборотних активів та коефіцієнтом завантаження коштів в обороті, а також визначимо ступінь впливу цього фактору на коефіцієнт оборотності оборотних активів, розрахуємо кількісні зміни при прогнозуванні коефіцієнту оборотності оборотних активів та проведемо об'єктивну оцінку господарської діяльності ДДС ІОБ НААН України, що допоможе вдосконалити в подальшому здійснення фінансового менеджменту на господарстві.

Таблиця 3.8

Кореляційна залежність оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті в ДДС ІОБ НААН України

Рік	Вихідні дані		Розрахункові елементи						
	Коефіцієнт оборотності	Коефіцієнт завантаження коштів в обороті	X- X _{ср}	Y- Y _{ср}	(X- X _{ср})* *(Y- Y _{ср})	(X- X _{ср}) ²	(Y- Y _{ср}) ²	X ²	X*Y
2016	0,72	1,38	0,54	0,42	0,22589	0,29485	0,173056	1,9044	0,9936
2017	0,69	1,43	0,59	0,39	0,2289	0,35165	0,148996	2,0449	0,9867
2018	0,61	1,65	0,81	0,31	0,24878	0,66097	0,093636	2,7225	1,0065
2019	0,54	1,83	0,99	0,24	0,23435	0,98605	0,055696	3,3489	0,9882
2020	0,48	2,08	1,24	0,18	0,21877	1,54505	0,030976	4,3264	0,9984
Σ	3,04	8,37	X	X	-0,12	0,34	0,04	14,35	4,97
2021	0,61	1,67	X	X	-0,01	0,03	0,00	1,43	0,50

Сукупність розрахунків показує, що в прогностному періоді коефіцієнт оборотності оборотних активів стрімко збільшується на 0,13, а саме в 2021 році він складе 0,61 порівняно з 0,48 в 2020 році. За рахунок чого прогностний коефіцієнт завантаження коштів в обороті зменшився на 0,41, який складає 1,67 порівняно з минулорічним показником 2,08.

Лінійний тренд залежності оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті ДДС ІОБ НААН України має наступний вигляд:

$$y = 0,18x + 1,134 \quad (3.4)$$

Коефіцієнт детермінації склав $R^2 = 0,9651$, при якому $R = 0,9926$, що вказує на доволі щільну взаємозалежність впливу коефіцієнту оборотності оборотних активів на коефіцієнт завантаження коштів в обороті.

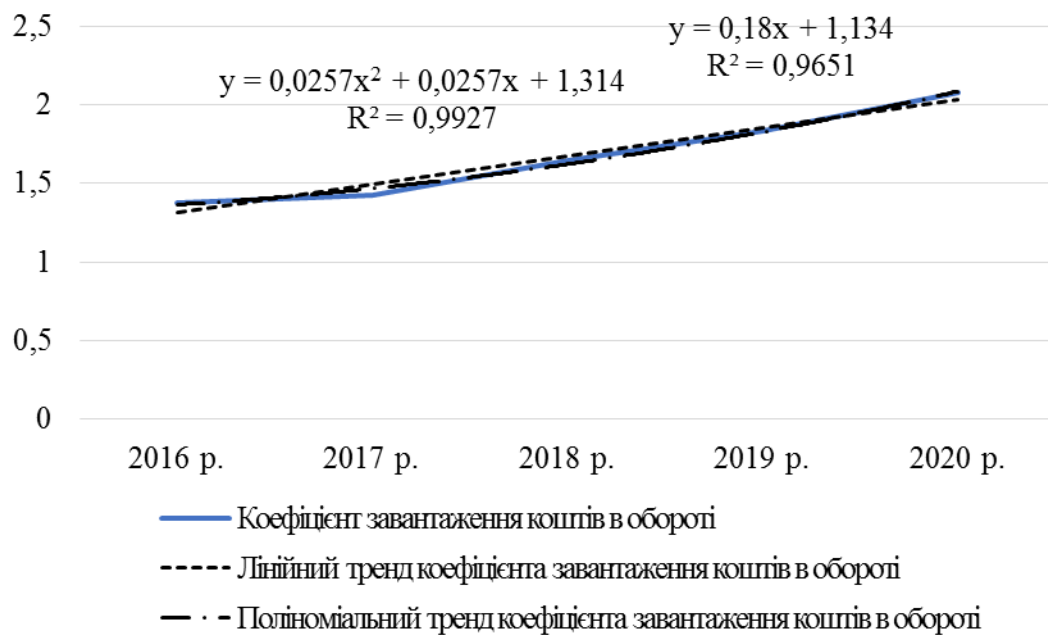

Рис. 3.4. Залежність оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті ДДС ІОБ НААН України

Рівняння поліноміального тренду кореляційної залежності оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті ДДС ІОБ НААН України має наступний вигляд:

$$y = 0,0257x^2 + 0,0257x + 1,314 \quad (3.5)$$

Коефіцієнт апроксимації параболічного тренду має значення $R^2 = 0,9927$, при якому $R = 0,9948$, що вказує на досить щільний взаємозалежність досліджуваних показників. Таким чином за допомогою рядів динаміки ми визначили вплив між коефіцієнтом оборотності оборотних активів та коефіцієнтом завантаження коштів в обороті.

Також для оптимізації управління на підприємстві ДДС ІОБ НААН України, ми провели кореляційний аналіз показника виручки від реалізації продукції в термін 2016-2020 років, знайшли його прогнозне значення.

Таблиця 3.9

Допоміжна таблиця для розрахунків тренду

Вихідні дані		Елементи для розрахунку параметрів							
		$y_t = a_0 + a_1 * t$				$y_t = a_0 + a_1 * t + a_2 * t^2$			
Роки	Виручка від реалізації	t	t ²	yt	y _t	t ³	t ⁴	yt ²	y _t
2016	21265	1	1	21265	23083,6	1	1	21265	21960,1714
2017	31636	2	4	63272	29357,8	8	16	126544	29919,5143
2018	35777	3	9	107331	35632	27	81	321993	36755,4286
2019	42056	4	16	168224	41906,2	64	256	672896	42467,9143
2020	47426	5	25	237130	48180,4	125	625	1185650	47056,9714
2021	57954,6								
Всього	178160	15	55	597222	178160	225	979	2328348	178160,0

Таким чином, після проведення відповідних розрахунків отримані наступні рівняння прямолінійного та параболічного тренду:

Таблиця 3.10

Показник	Лінійний тренд	Параболічний тренд
Рівняння	$y = 6774,2x + 15643$	$y = 101,85x^2 + 6061,2x + 16593$
Індекс кореляції	$R^2 = 0,9817$	$R^2 = 0,9822$
Абсолютне значення (A)	0,9908	0,9910

В результаті отриманих розрахунків прогнозне значення виручки від реалізації продукції ДДС ІОБ НААН України в 2021 році складає 57955 тис.грн, що на 10529 тис.грн., менше ніж в попередньому 2020 році – 47426 тис.грн.

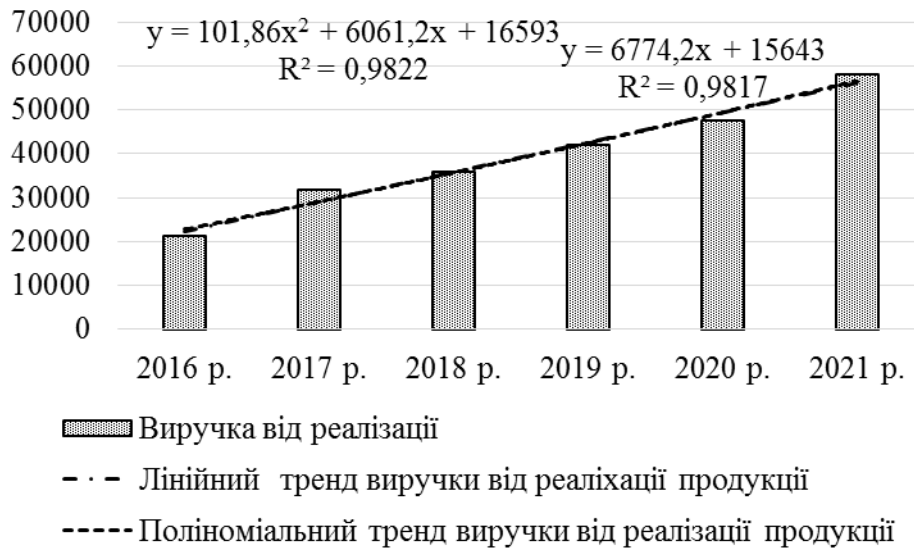

Рис. 3.5. Аналітичне вирівнювання виручки від реалізації продукції ДДС ІОБ НААН України 2012-2017 рр.

Зважаючи на те, що індекс апроксимації (кореляції) лінійного тренду $R = 0,9898$, можемо стверджувати, що найбільша залежність і ймовірність точності прогнозування за даними параболічного тренд, оскільки більше $R = 0,9948$, який вказує досить щільну залежність досліджених параметрів.

Отриманий при розрахунках методом ланцюгових підстановок в параболічному рівнянні прогнозний показник коефіцієнту оборотності оборотних активів в 2021 році складе 0,61, порівняно з 0,48 в 2020 році.

Підвищення коефіцієнта оборотності підтверджує ще ефективніше застосування оборотного капіталу. За рахунок цього прогнозний коефіцієнт завантаження коштів в обороті зменшився на 0,41, який складає 1,67 порівняно з минулорічним показником 2,08. Оскільки на коефіцієнт оборотності оборотних активів прямолінійно впливає обсяг виручки від реалізації продукції, який на досліджуваному підприємстві в прогнозованому 2021 році він складатиме 57954,572 тис.грн., що більше на 33689,572 тис.грн. ніж в 2016 році.

Рис. 3.6. Оптимальне значення вартості оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України

Також ми визначили оптимальне значення суми оборотних коштів, яке повинне забезпечувати безперебійний виробничий процес та прибуткову фінансово-господарську діяльність та очиститись від неробочих поточних активів. Оптимальна сума оборотних активів дорівнює 133998,41 тис.грн, при такому значенні знизиться термін оборотності оборотних активів в прогнозованому році на 129 днів, при цьому прибуток підвищиться до максимального.

Висновки до розділу 3

1. Дані прогнозного балансу також доводять підвищення заборгованості дебіторів, що викриває прорахунки фінансовій політики господарства, обслуговуючи розрахунках з контрагентами. Обов'язок господарства - контролювати стан розрахунків з контрагентами щодо прострочених чи відстрочених боргах. Пропонуємо впроваджувати знижки контрагентам за умови дострокових розрахунків.

2. Впровадивши кореляційний аналіз в динамічних рядах покажемо на прикладі ДДС ІОБ НААН України вплив коефіцієнту оборотності оборотних

активів на коефіцієнт завантаження коштів в обороті. Розраховані вихідні дані кореляційної залежності оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті в ДДС ІОБ НААН України

3. Кореляційна модель дозволила обчислити оптимальну величину бажаних оборотних коштів задля забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства, покращити фінансові показники. Це дозволить ефективніше управляти оборотними коштами ДДС ІОБ НААН України, яке стане більш привабливим для інвестицій.

4. Ми визначили оптимальне значення суми оборотних коштів, яке повинне забезпечувати безперебійний виробничий процес та прибуткову фінансово-господарську діяльність та очиститись від неробочих поточних активів. Оптимальна сума оборотних активів дорівнює 133998,41 тис.грн, при такому значенні знизиться термін оборотності оборотних активів в прогностному році на 129 днів, при цьому прибуток підвищиться до максимального.

5. Підвищення коефіцієнта оборотності підтверджує ще ефективніше застосування оборотного капіталу. За рахунок цього прогностний коефіцієнт завантаження коштів в обороті зменшився на 0,41, який складає 1,67 порівняно з минулорічним показником 2,08. Оскільки на коефіцієнт оборотності оборотних активів прямолінійно впливає обсяг виручки від реалізації продукції, який на досліджуваному підприємстві в прогностованому 2021 році він складатиме 57954,572 тис.грн., що більше на 33689,572 тис.грн. ніж в 2016 році.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. ДДС ІОБ НААН України спеціалізується на галузі рослинництва (80,3%), а також на галузі тваринництва (19,4%). Підсумовуючи характеристики організаційно-господарської діяльності підприємства можна сказати, що 2020 рік був найбільш урожайним, про що свідчить показник урожайності зернобобових та зернових культур. Збільшилось виробництво як в рослинництві так і в тваринництві, такі види культур, як пшениця на 31,6%, вирощування соняшника в порівнянні 2020 рік до 2016 року зросло на 59,2%, але також за досліджуваний період підприємство перестало вирощувати гречку та жито, а обсяги виробництва кукурудзи зменшились. Рентабельність підприємства зросла на 23,6 відсоткових пунктів в 2020 році порівняно з 2016 роком.

2. Цифровий матеріал показує, що відбувається у ДДС ІОБ НААН України зниження ефективності вкладених оборотних активів. Порівнюючи 2019 рік, коли на 1 грн. оборотних активів реалізовувалось товарів й послуг у сумі 0,54 гривні, то у 2020 р. – всього-на-всього 0,48 гривні. Хоча при цьому чистий дохід підприємства збільшувався.

3. Оцінка ефективності витрачання оборотних коштів ДДС ІОБ НААН України у 2016-2020 роках довела підвищення загальної частки заборгованості дебіторів в загальному об'ємі оборотних коштів, звідси і зниження ліквідності поточних активів загалом. У 2016 році заборгованість дебіторів підприємства мала 1,035 обороти, то в 2020 р. – всього-на-всього 0,591 обороти. Разом з цим період обороту заборгованості дебіторів також підвищився. Рішення проблеми полягає у перегляді поточної політики менеджменту заборгованістю дебіторів, а саме узвальновати договори на умовах передоплати з контрагентами, що не вчасно розраховуються за отримані товари та послуги.

4. Дані прогнозного балансу також доводять підвищення заборгованості дебіторів, що викриває прорахунки фінансовій політики господарства, обслуговуючи розрахунках з контрагентами. Обов'язок господарства є контроль стану розрахунків з контрагентами щодо прострочених чи

відстрочених боргах. Пропонуємо впроваджувати знижки контрагентам за умови дострокових розрахунків.

5. Впровадивши кореляційний аналіз в динамічних рядах покажемо на прикладі ДДС ІОБ НААН України вплив коефіцієнту оборотності оборотних активів на коефіцієнт завантаження коштів в обороті. Розраховані вихідні дані кореляційної залежності оборотності оборотних активів від коефіцієнту завантаження коштів в обороті в ДДС ІОБ НААН України

6. Кореляційна модель дозволила обчислити оптимальну величину бажаних оборотних коштів задля забезпечення ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства, покращити фінансові показники. Це дозволить ефективніше управляти оборотними коштами ДДС ІОБ НААН України, яке стане більш привабливим для інвестицій.

7. Ми визначили оптимальне значення суми оборотних коштів, яке повинне забезпечувати безперебійний виробничий процес та прибуткову фінансово-господарську діяльність та очиститись від неробочих поточних активів. Оптимальна сума оборотних активів дорівнює 133998,41 тис.грн, при такому значенні знизиться термін оборотності оборотних активів в прогностному році на 129 днів, при цьому прибуток підвищиться до максимального.

8. Підвищення коефіцієнта оборотності підтверджує ще ефективніше застосування оборотного капіталу. За рахунок цього прогностний коефіцієнт завантаження коштів в обороті зменшився на 0,41, який складає 1,67 порівняно з минулорічним показником 2,08. Оскільки на коефіцієнт оборотності оборотних активів прямолінійно впливає обсяг виручки від реалізації продукції, який на досліджуваному підприємстві в прогностованому 2021 році він складатиме 57954,572 тис.грн., що більше на 33689,572 тис.грн. ніж в 2016 році.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. – 2-ге вид., доп. і перероблене / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2012. – 624 с.
2. Аранчій В.І. Фінанси підприємств.: навч. посіб. / В.І Аранчій. – К.: ВД «Професіонал», 2014. – 304 с.
3. Бандурка, О.М., Фінансова діяльність підприємства [Текст] : підручник / О.М. Бандурка, М. Я. Коробов, П. Л. Орлов, К. Я. Петрова. – К. : Либідь, 2015. – 320 с.
4. Беялов, Т.Е. Аналіз форм і методів управління дебіторською заборгованістю у складі оперативних фінансових активів корпорації [Текст] / Т. Е. Беялов // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №9. – С. 30–37.
5. Берехтіна, Л.О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства [Текст] / Л. О. Берехтіна // Держава і регіони. Серія: Економіка і підприємництво. – 2016. – № 6. – С. 378 – 381.
6. Біла О.Г. Фінансове планування і прогнозування [навч. посіб.] / О.Г. Біла. – Львів: Компакт-ЛВ, 2010. – 312 с.
7. Білик, М.Д. Фінансовий аналіз [Текст] : навчальний посібник / М. Д. Білик, Павловська О. В. Притурен Н. М; – К.: КНЕУ, 2016. – 592 с.
8. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту. Т. 2. / І.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, 2014. – 487 с.
9. Бланк, И.А. Управление активами и капиталом предприятия [Текст] : научное издание / И. А. Бланк. – К. : Ника – Центр, Эльга, 2013. – 448 с.
10. Бондаренко О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О.С. Бондаренко // Інвестиції практика та досвід. – 2014. – №4.– С.40–447.
11. Василенко, В.О. Виробничий (операційний) менеджмент [Текст] : навчальний посібник / В.О. Василенко, Т.І. Ткаченко. – 2 – е вид., виправ. і доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 532 с.

12. Ватченко О.Б. Управління оборотним капіталом підприємства / О. Б. Ватченко, І. Б.Тахмазова // Економічний простір. – 2012. – № 50. – С. 193–200.
13. Ващенко Н.В. Створення ефективної системи управління оборотними активами підприємства на основі діагностичного інструментарію / Н.В. Ващенко, Ю.І. Максимович // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3. – С. 260-265.
14. Верланов Ю.Ю. Фінансовий менеджмент: [Навчально-методичний посібник] / Ю.Ю. Верланов. – Миколаїв: МДГУ ім. Петра Могили, – 2016. – 344 с.
15. Внутрішній економічний механізм підприємства: Навч. посіб. / За ред. М. Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2011. – 228 с. 28.
16. Городня Т.А. Діагностика управління обіговим капіталом підприємства / Т.А. Городня // Науковий вісник НЛТУ України. – 2016. – С. 109–113.
17. Гречан, А.П. Інноваційний підхід до управління фінансами підприємств / А. П. Гречан, О. С. Бондаренко // Проблеми науки. – 2010. – №2. – С. 2–9.
18. Добровольська О. В., Якимчук Ю. М. Формування системи фінансового менеджменту оборотних активів сільськогосподарського підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9561> (дата звернення: 14.12.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.25](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.25)
19. Долгоруков Ю.А. Управління ефективністю використання обігових коштів у господарствах / Ю.А. Долгоруков // Фінанси України. – 2016. - №11. – С.103-105.
20. Економічний аналіз [Текст]: Навч. посібник / М. А. Болюх, В. З. Бурчевський, М. І. Горбатов та ін.; За ред. акад. НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. – Вид. 2 – ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2013. – 556 с.

21. Ефимова О.В. Фінансовий аналіз. / О.В. Ефимова. – М.: видав-то “Бухгалтерський облік”, 2017. – 352 с.
22. Зянько В.В Шляхи підвищення ефективності управління оборотними коштами підприємств / В.В Зянько, Н.М Філатова // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С.186-193.
23. Іванілов О.С., Смачило В.В., Дубровська Є.В. Механізм управління дебіторською заборгованістю підприємства // Актуальні проблеми економіки. – 2015. - №1. – С.156-163.
24. Іванова М.І. Системний підхід до управління оборотними коштами / М.І. Іванова // Академ. огляд. – 2013. – №1. – С.48–53.
25. Калина А.В. Сучасний економічний аналіз та прогнозування (мікро- і макрорівень): [навч.-метод. посіб] / А.В. Калина, М. І. Конева, В.А. Ященко. – К.: МАУП . 2015.– 270 с.
26. Касьяненко В.О. Моделювання та прогнозування економічних процесів. Конспект лекцій: [Навч. по-сіб.] / В.О. Касьяненко, Л.В. Старченко. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2015. – 185 с.
27. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній ; за ред. проф. А.Г. Загороднього. – Вид. 3-тє, переробл. і доповн. – К. : Знання, 2014. – 440с.
28. Кнейслер О.В. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник / О.В. Кнейслер. – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 240 с.
29. Ковалев В. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст]: учебник для студентов вузов / В. В. Ковалев, О. К. Волкова. – М.: Проспект, 2012. – 424 с.
30. Кононенко О.С Аналіз фінансової звітності / О.С Кононенко, О.Л Маханько. – Х. Фактор, 2013. – 208 с.
31. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств : навч. посібник / М. Я. Коробов. – К. : Знання, 2015. – 378 с.

32. Ламанов С.В. Система завдань управління оборотними коштами підприємства / С.В Ламанов // Управління розвитком. – 2017. – № 1(98). – С. 155-158.
33. Малік М.Й. Державне регулювання аграрного сектора економіки в дослідженнях вітчизняних вчених / М.Й. Малік, Ю.О. Лупенко // Економіка АПК. – 2016. – № 10. – С. 153- 158.
34. Маргасова В.П. Системний підхід до управління оборотним капіталом на сільськогосподарських підприємствах // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – №7(37). – С.53-59.
35. Мних Е.В. Економічний аналіз: підруч. / Е.В. Мних; МОНУ. - 2-ге вид., перероб. та доп. - К.: ЦНЛ, 2013. - 472 с.
36. Ніпіаліді, О.Ю., Карпишин. Н.І. – Фінанси підприємств: Навч. посіб. // Тернопіль: Економічна думка, 2009. – 232 с.
37. Носов, П.Л. Сучасна класифікація оборотних активів [Текст] / П. Л. Носов // Економіка і держава. – 2015. – № 7. – С.43 – 46.
38. Налукова Н.І. Управління нематеріальними активами суб'єктів підприємництва: дискусійні аспекти та проблеми ідентифікації / Н.І. Налукова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/natural/Nvuu/Ekon/2013_40/statti/1_6.htm.
39. Омелянович Л.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л.О. Омелянович, О.В. Чайковська, Г. Є. Долматова та ін. // Донецький національний ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 281с.
40. Онисько С.М Фінанси підприємств: підруч.[для студ.вищ.навч.заклд.] / С.М Онисько, П.М. Марич – 2-ге видання, виправлене і доповнене. – Львів: «Магнолія Плюс», 2016. – 367 с.
41. Петленко Ю. В. Фінансовий менеджмент [Текст]: Навч. пос. / Ю. В. Петленко. – К.: Кондор, 2013. – 298 с.

42. Поважний О.С. Особливості визначення сутності і складу поняття «оборотні активи» [Текст] / О.С. Поважний, Н.О. Крамзіна, Ю.В. Кваша // Економічний простір. – №12/2. – 2012. – 41с.
43. Поддєрьогін, А.М. Фінанси підприємств [Текст] : підручник / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. Д. Поддєрьогін. – 6 – те вид., перероб. та допов. – К. : КНЕУ, 2015. – 552 с.
44. Покропивний С.Ф. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навчальний посібник / С. Ф. Покропивний, С. М. Соболь, І. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ, 2015. – 286 с
45. Покропивний, С.Ф. Економіка підприємства [Текст] : навчальний посібник / С. Ф. Покропивний; – Київ: КНЕУ. – 2014. – 528 с.
46. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс": затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зі змінами і доповненнями. - К.: КНТ, 2010. - 320 с.
47. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати": затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. № 87, зі змінами і доповненнями. - К.: КНТ, 2011. – 320 с.
48. Попович П.Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання: підруч. / П.Я. Попович. - К.: Знання, 2014. - 630 с.
49. Прокопенко І.Ф. Курс економічного аналізу: підручник / І.Ф. Прокопенко, В.І. Ганін, З.Ф. Петряєва; за ред. І.Ф. Прокопенка. - К: Атіка; Х.: Легас, 2013. - 384 с.
50. Ремньова Л.М. Управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства як складова його фінансового менеджменту [Текст] / Л.М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 2. – С. 87–96.
51. Римарчук А.М. Економічна сутність оборотних активів та їх класифікація [Текст] / А.М. Римарчук // Формування ринкових відносин в Україні. - 2013. - №7-8. - С.64-70.

52. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г.В. Савицька. - 3-тє вид., випр. і доп. - К.: Знання, 2015. - 654 с.
53. Сагалакова Н.О. Система показників-індикаторів економічної діагностики діяльності сільськогосподарського підприємства / Н.О. Сагалакова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 2 (2). – С. 19-23. 17.
54. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства : навч. посіб. / Н.В. Тарасенко. – К. : Алерта, 2013. – 485 с.
55. Теплова Т.В. Планирование в финансовом менеджменте / Т.В. Теплова – М.: ГУ ВШЭ, 2011. – 139 с.
56. Тучак О. Політика управління дебіторською заборгованістю // Баланс. – 2013. – №82. – С.36-40.
57. Ніпіаліді О.Ю., Карпишин Н. І. Фінанси підприємств: Навч. посіб. / – Тернопіль: Економічна думка, 2013. – 232 с.
58. Чернишова С.Д. Практикум з курсу "Економічний аналіз" / С.Д. Чернишова; МФУ. - К.: Видав. група УМК, 2014. - 63 с.
59. Чухно І.С. Визначення економічної сутності поняття "оборотні активи підприємства" / І.С. Чухно // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. - 2014. – Вип. 3.- С. 358-363. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei>.
60. Школьник І.О Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / І.О Школьник, І.М Боярко, Б.І. Сюркало. – Суми: Університетська книга, 2016. – 301 с.
61. Шелудько В.М Фінансовий менеджмент: Підручник / В.М Шелудько. – К.: Знання, 2013. – 439 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Склад і структура товарної продукції в ДДС ІОБ НААН України

Вид продукції	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2020 р. до 2016 р.
	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	тис.грн	%	%
Пшениця	6058,3	21,5	7346,2	25,1	5980,8	19	11618,2	29,7	7978,2	23,3	131,6
Кукуруза на зерно	4924	17,5	4387	14,9	2284	7,3	809,8	2	4073,7	12,0	82,7
Ячмінь	190,7	0,68	1158,6	3,9	2017,6	6,4	87,6	0,22	2153,7	6,3	150,32
Жито	X	X	730,7	2,5	519,3	1,65	715,3	1,83	585,3	1,7	X
Соняшник	7082,5	25,2	2947,8	10	8854,1	28,1	10900	27,9	11279,8	33,0	159,2
Соя	504,9	1,8	X	X	54,2	0,17	X	X	X	X	X
гречка	X	X	61,7	0,21	X	X	X	X	X	X	
Інша продукція рослинництва	4824,6	17	7646,1	26,1	6930,9	22	7363,8	18,8	8123	23,7	168,4
Всього по рослинництву	23585,6	84,2	24277,5	83	26640,9	84,7	31494,7	80,7	34193,7	80,3	145
Свині	1265,5	4,5	1647,3	5,6	1452	4,6	2748	7	3195,3	7,5	252,5
ВРХ	364,9	1,3	272,7	0,93	381,4	1,2	1136,2	3,7	735,8	1,72	201,6
Молоко	2221,2	7,9	2424,1	8,2	2402	7,6	2726	6,9	3254,6	7,64	146,5
Інша продукція тваринництва	454	1,6	482,1	1,6	448,8	1,42	792,1	2,02	1082,7	2,5	238,4
Всього по тваринництву	4305,6	15,4	4826,2	16,5	4684,5	14,9	7403,1	18,9	8268,4	19,4	192
Послуги в с.-г.	117,6	0,42	144,5	0,5	115,3	0,36	110,3	0,28	116,9	0,27	99
Всього по підприємству	28008,8	100	29248,2	100	31440,7	100	39008,1	100	42579,0	100	152

ДОДАТОК Б
Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання
в ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р. %
Валова продукція в порівняних цінах 2010р., тис. грн.-всього	8051,7	17363,1	10045,2	33137	77120	957,8
В т.ч в рослинництві	4470,6	13756,7	6309,7	29037	57148	1278
В тваринництві	3581,1	3606,4	3735,5	4100,7	19972	557
Середньорічна кількість працівників, осіб.-всього	104	121	117	116	114	109,6
в т.ч в рослинництві	67	84	81	80	84	125,3
в тваринництві	37	37	36	36	30	81
Прямі затрати праці, осіб.-всього	189	220	212	214	208	110
в т.ч в рослинництві	122	153	147	148	153	125,4
в т.ч тваринництві	67	67	65	66	55	82
Річна продуктивність праці, тис. грн-	77,4	143,4	85,8	285	676	877
в т.ч рослинн.	66,7	160	77,8	362	918	137
в т.ч в тваринниц.	96,7	97,4	103,7	113,9	2570	265
Погодинна продуктив., грн.-всього	0,58	0,77	0,76	0,88	60	1200
в т.ч в рослин.	0,15	0,17	0,35	0,29	29,6	1973
в т.ч в тварин.	0,43	0,60	0,41	0,59	30,2	702

ДОДАТОК В

Аналіз ділової активності ДДС ІОБ НААН України

Показники ділової активності	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р. %
Оборотність активів (обороти), ресурсовіддача, коефіцієнт трансформації	0,4058	0,4896	0,4563	0,4224	0,3869	95,35
Фондовіддача	2,3797	4,4098	6,7503	11,1082	4,4750	188,6
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	0,5461	0,6066	0,5402	0,4788	0,4325	79,6
Період одного обороту обігових коштів	659	593	666	751	837	127,0
Коефіцієнт оборотності запасів (обороти)	1,5931	2,7914	3,5725	2,4384	1,4892	93,0
Період одного обороту запасів, днів	225	129	100	147	242	107,5
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (обороти)	8,4221	4,7608	2,8661	2,3702	12,5003	148,5
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	42	76	128	156	29	69,0
Коефіцієнт оборотності готової продукції (оборотів)	4,2033	6,8565	16,6327	9,4106	5,8064	138,1
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	97	77	48	70	76	78,3
Період операційного циклу, днів	233	133	103	158	164	70,4
Період фінансового циклу, днів	330	210	151	228	232	70,3
Коефіцієнт оборотності власного капіталу (оборотність)	44,2136	54,0693	48,8263	56,3224	38,690	87,52

ДОДАТОК Г

Динаміка фінансової стійкості ДДС ІОБ НААН України

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Відношення 2020 р. до 2016 р. , %
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал), тис. грн..	34791	45657	61141	65513	82240	236,4
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,8896	0,8773	0,9226	0,7216	0,7500	84,31
Маневреність робочого капіталу	0,26	0,16	0,1003	0,17	0,2196	80,77
Маневреність власних обігових коштів	0,003	0,008	0,01	0,055	0,0047	156,67
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	4	6	9,9	5,80	4,5540	113,7
Коефіцієнт покриття запасів	3,5	5,3	9,1	2,52	5,8161	166,18
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,92	0,90	0,93	0,75	0,7738	84,11
Коефіцієнт фінансової залежності	1,08	1,10	1,07	1,33	1,2925	119,68
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,61	0,80	0,84	0,87	0,8671	142,15
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,14	0,09	0,06	0,25	0,2263	161,65
Коефіцієнт фінансової стабільності (коефіцієнт фінансування)	6	10,6	15,30	29	4,4193	73,50
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,92	0,90	0,93	0,77	0,7764	84,40

ДОДАТОК Д

Динаміка та структура оборотних активів ДДС ІОБ НААН України

II. Оборотні активи	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відношення 2020 р. до 2016 р., %
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Запаси	8989	23,0	7560	14,6	6136	9,2	11289	12,8	18059	16,4	201,0
Виробничі запаси	1208	3,1	1293	2,5	1198	1,8	4267	4,8	5968	5,4	494,0
Незавершене виробництво	2722	6,9	1653	3,2	2787	4,2	2553	2,9	3923	3,6	144,0
Готова продукція	5059	12,9	4614	8,9	2151	3,2	4469	5,0	8168	7,4	161,4
Поточні біологічні активи	1556	3,9	1769	3,42	2482	3,7	2741	3,1	2790	2,5	179,3
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи послуги:	23250	59,7	33685	65,1	40193	60,6	53837	61,3	60901	55,5	262,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками:											
за виданими авансами	760	1,9	1907	3,6	3739	5,6	820	0,9	3698	3,3	486,5
з бюджетом	8		36	0,06	33	0,04	16	0,01	96	0,08	120,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	4234	10,9	6345	12,2	12905	19,4	17974	20,4	23082	21,0	545,0
Гроші та їх еквіваленти	122	0,31	395	0,7	708	1,06	363	0,41	380	0,34	311,0
Готівка	7	0,01	7	0,01	3	0,05	7	0,08	17	0,01	242,0
Рахунки в банках	115	0,29	388	0,7	705	1,06	356	0,40	363	0,33	315,0
Інші оборотні активи	14	0,03	-	-	21	0,03	785	0,9	649	0,59	463
Усього за розділом II	38933	100	51697	100	66217	100	87825	100	109655	100	281,5

ДОДАТОК Е

Динаміка та структура поточної дебіторської заборгованості ДДС ІОБ НААН
України в 2016-2020 рр.

Стаття дебіторської заборгованості	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відношення 2020 р. до 2016 р., %
Дебіторська заборгованість за продукцією, товари, роботи послуги:	23250	82,3	33685	80,2	40193	70,6	53837	74,1	60901	69,4	262
Дебіторська заборгованість за розрахунками:											
за виданими авансами	760	2,7	1907	4,5	3739	6,6	820	1,1	3698	4,2	486,5
з бюджетом	8	0,02	36	0,08	33	0,06	16	0,02	96	0,10	120,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	4234	15,0	6345	15,1	12905	22,7	17974	24,7	23082	26,3	545,1
Всього	28252	100	41973	100	56870	100	72647	100	87777	100	310,7

ДОДАТОК К

Структура джерел фінансування діяльності ДДС ІОБ НААН України

Пасиви	2016 р.		2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		Відхилення 2020 р. до 2016 р., +/-
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Власний капітал	48096	91,7	58510	90,5	73274	93,4	74670	75,0	94849	77,1	197,2
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	156	0,29	64	0,01	48	0,06	2567	2,6	325	0,32	208
Поточні зобов'язання і забезпечення	4142	7,9	6040	9,3	5075	6,5	22312	22,4	27415	22,3	661,8
Разом	52394	100	64614	100	78397	100	99549	100	122589	100	233
Коефіцієнт співвідношення зобов. і власного капіталу	0,08		0,10		0,07		0,33		0,30		75,0

ДОДАТОК Л

Прогнозний актив балансу ДДС ІОБ НААН України (Ф. 1) на 2021 р.

АКТИВ	2016 р.	2017 р.
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи:	1	1,22
первісна вартість	12	12
накопичена амортизація	11	13,44
Незавершене капітальні інвестиції	-	-
Основні засоби:	10598	12950
- первісна вартість	17123	20924
- знос	6525	7973
Інвестиційна нерухомість	-	-
Довгострокові біологічні активи	2332	2849
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	2332	2849
Довгострокові фінансові інвестиції:	-	-
Інші фінансові інвестиції	3	3
Довгострокова дебіторська заборгованість	-	-
Усього за розділом I	12934	15803
II. Оборотні активи		
Запаси	18059	22068
Виробничі запаси	5968	7292,89
Незавершене виробництво	3923	4793
Готова продукція	8168	9981,29
Товари	-	-
Поточні біологічні активи	2790	2840
Депозити перестраховування	-	-
Векселі одержані	-	-
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи послуги:	60901	74421
Дебіторська заборгованість за розрахунками:		
за виданими авансами	3698	4518,95
з бюджетом	96	117,3
у т.ч з податку на прибуток	-	-
Інша поточна дебіторська заборгованість	23082	28206
Поточні фінансові інвестиції	-	-
Гроші та їх еквіваленти	380	380
Готівка	17	20
Рахунки в банках	363	443
Витрати майбутніх періодів	-	-
Частка перестраховика у страхових резервах	-	-
Інші оборотні активи	649	793
Усього за розділом II	109655	132170
III. необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття	-	-
Баланс	122589	143577

ДОДАТОК М

Прогнозний пасив балансу ДДС ІОБ НААН України (Ф. 1) за 2021 р

ПАСИВ	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду
I. Власний капітал		
Пайовий капітал	30	30
Додатковий вкладений капітал	-	-
Інший додатковий капітал	4440	4440
Неоплачений капітал	-	-
Резервний капітал	20812	20812
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	69567	85010,87
Неоплачений капітал	-	-
Вилучений капітал	-	-
Усього за розділом I	94849	110292
II. Довгострокові зобов'язання		
Інші довгострокові зобов'язання	22	27
Цільове фінансування	303	370
Усього за розділом II	325	397
III. Поточні зобов'язання і забезпечення		
Короткострокові кредити банків	-	-
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	7	8,55
товари, роботи, послуги	22793	27853
розрахунки з бюджетом	221	270
розрахунки зі страхування	16	19
Розрахунки з оплати праці	218	266
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	2751	2751
Інші поточні зобов'язання	1409	1721
Усього за розділом III	27415	32888
IV. Зобов'язання пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групи вибуття	-	-
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	-	-
Баланс	122589	143577